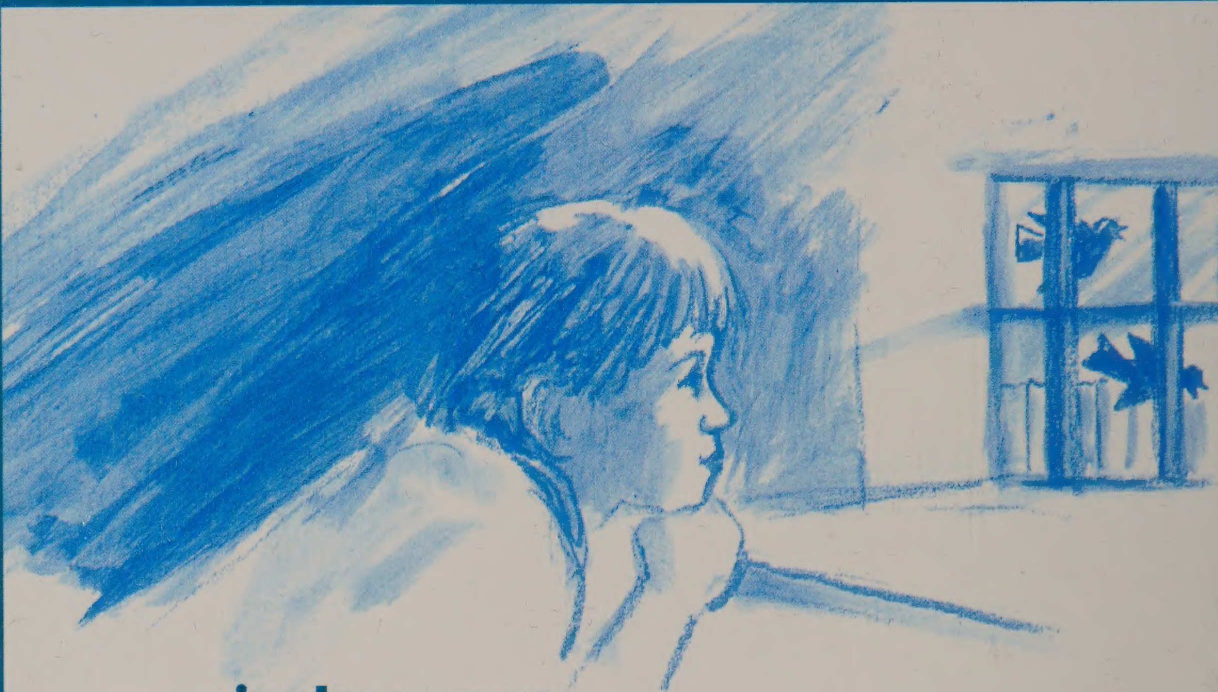

חַיָּה גִּילְאוֹר

הַצַּלֶּקֶת

אִיּוּרִים: נוּרִית צָרְפָתִי

חַיָּה גִּילְאוֹר / הַצַּלֶּקֶת

מבוא סיון 10, קרית־גת 82000. טלפון: 07-6812225/6, 07-6818555

סדר: ניקודית
הכנה לדפוס: עדי־טל דפוס בע"מ

נדפס בישראל 1999

חַיָּה גִּילְאוֹר

הַצֶּלֶקֶת

אִיוּרִים: נוּרִית צָרְפָתִי

הוצאת ספרים

הגרמנים הנאצים רצחו את היהודים באכזריות.

בעינויים נוראים נפחו את נשמתם
ילדים וילדות, נערים ונערות
ותינוקות.
רב מאד היה מספרם.

את כולם נזכור,
ולזכרם היקר אני מקדישה ספר זה.

חיה גילאור

סֵדֶר הַפְּרָקִים

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

הַצַּלֶּקֶת

"אוֹתוֹ יוֹם הָיָה גָּרוּעַ מֵהָאֲחֵרִים. הַקָּצִין הַגֶּרְמָנִי זָרַק אוֹתִי לָאֲדָמָה בְּאַכְזָרִיּוּת רַבָּה, וְ... וְ... בַּמַּגָּפַיִם שֶׁלּוֹ... וְ... וְ... אַחֲרֵי מַה שֶּׁקָּרָה אַחַר־כָּךְ... הָיִיתִי בְּטוּחָה שֶׁאָמוּת," סִפְּרָה פַּעַם סַבְתָּא לְאוֹרְלִי עַל מַה שֶּׁעָבַר עָלֶיהָ בְּמַחֲנֵה הַהַשְׁמָדָה בְּאוֹשְׁוִיץ.

הִיא סִפְּרָה מְעַט מְאֹד, אֲבָל הִבְטִיחָה: "כְּשֶׁתִּגְדְּלִי, אוֹרְלִי, אֲסַפֵּר לָךְ יוֹתֵר."

אַף־עַל־פִּי שֶׁאוֹרְלִי גָּדְלָה קְצָת בֵּינְתַיִם וְהֵחֵלָּה עוֹסֶקֶת בְּנוֹשֵׂא הַשּׁוֹאָה, הִיא אֵינָהּ שׁוֹאֶלֶת אֶת סַבְתָּא עַל מַה שֶּׁעָבַר עָלֶיהָ. "אוּלַי בְּהִזְדַּמְּנוּת", הִיא אוֹמֶרֶת בְּלִבָּהּ. וּבֵינְתַיִם הִיא מִשְׁתַּדֶּלֶת לְהַסִּיחַ אֶת דַּעְתָּהּ שֶׁל סַבְתָּא מִזִּכְרוֹנוֹתֶיהָ הָעֲצוּבִים.

אֲבָל לֹא מִזְּמַן, כְּשֶׁסַּבְתָּא בָּאָה אֲלֵיהֶם לְבִקּוּר שֶׁל כַּמָּה יָמִים, שָׁמְעָה אוֹרְלִי מִפִּיהָ דְּבָרִים שֶׁלֹּא תִּשְׁכַּח לְעוֹלָם.

זֶה הִתְחִיל כָּךְ: הוֹרֶיהָ שֶׁל אוֹרְלִי עָמְדוּ לָצֵאת מֵהַבַּיִת וְאָמְרוּ לָהּ: "סַבְתָּא שָׁכְבָה קְצָת לָנוּחַ. תִּשְׁמְרִי שֶׁיָּנִיב לֹא יָעִיר אוֹתָהּ, בְּסֵדֶר?"

אוֹרְלִי לֹא הִתְלַהֲבָה. בְּלִבָּהּ אָמְרָה: "הָאָח הַקָּטָן שֶׁלִּי כְּבָר יַנְדְּנֵד

לִי עִם שׁוּרַת הַשְּׁאֵלוֹת הָאֵינְסוֹפִית שֶׁלּוֹ..." אֲבָל לֹא הָיְתָה לָהּ בְּרֵרָה. וּלְאַחַר שֶׁהוֹרֶיהָ יָצְאוּ מֵהַבַּיִת, הוֹשִׁיבָה אֶת יָנִיב לְיַד הַקֻּפְסָה הַגְּדוֹלָה עִם הַלֶּגוֹ וְשִׂחֲקָה אִתּוֹ עַד שֶׁשָּׁקַע בַּמִּשְׂחָק.

וְהִיא נִגְּשָׁה לְעִסּוּקֶיהָ.

אוּלָם לְאַחַר דַּקּוֹת מִסְפָּר הָיָה כְּבָר יָנִיב לְיָדָהּ: "לָמָּה סַבְתָּא קִשְׁקְשָׁה לְעַצְמָהּ עַל הַיָּד?"

אוֹרְלִי לָחֲשָׁה בְּכַעַס: "מַה פִּתְאוֹם קִשְׁקְשָׁה? עַל מָה אַתָּה מְדַבֵּר? סַבְתָּא לֹא מְקַשְׁקֶשֶׁת לְעַצְמָהּ עַל הַיָּדַיִם!"

"הִיא כֵּן קִשְׁקְשָׁה!" עָמַד יָנִיב עַל דַּעְתּוֹ, "אֲנִי רָאִיתִי שָׁלֹשׁ וּשְׁמוֹנֶה, וְעוֹד מִסְפָּרִים."

"אָה, זֶה? זֶה לֹא קִשְׁקוּשׁ, זֶהוּ מִסְפָּר," הָיְתָה תְּשׁוּבָתָהּ שֶׁל אוֹרְלִי. הִיא קִוְּתָה שֶׁבָּזֶה הִסְתַּיְּמוּ הַשְּׁאֵלוֹת בְּנוֹשֵׂא עָצוּב זֶה, אוּלָם הִיא טָעֲתָה.

"אָז לָמָּה סַבְתָּא קִשְׁקְשָׁה לְעַצְמָהּ מִסְפָּר עַל הַיָּד?" הִשְׁתּוֹמֵם יָנִיב.

"סַבְתָּא לֹא קִשְׁקְשָׁה. הִיא לֹא רָצְתָה אֶת הַמִּסְפָּר עַל הַיָּד. הַגֶּרְמָנִים עָשׂוּ לָהּ אֶת זֶה," הִסְבִּירָה אוֹרְלִי.

"אָז הַגֶּרְמָנִים הָיוּ רָעִים!" אָמַר יָנִיב.

"הֵם הָיוּ הֲכִי רָעִים וַהֲכִי אַכְזָרִיִּים בָּעוֹלָם. וְעַכְשָׁו דַּי. זֶהוּ. גָּמַרְנוּ עִם הַשְּׁאֵלוֹת. אַתָּה מֵבִין?!"

אֲבָל יָנִיב לֹא הֵבִין: "אָז אִם הַגֶּרְמָנִים הָיוּ נוֹרָא רָעִים, לָמָּה סַבְתָּא הָלְכָה אִתָּם?"

"סַבְתָּא לֹא רָצְתָה לָלֶכֶת אִתָּם. הַגֶּרְמָנִים הִכְרִיחוּ אוֹתָהּ." כָּךְ אוֹרְלִי.

"וְאִם הִיא לֹא הָיְתָה הוֹלֶכֶת אִתָּם, הֵם הָיוּ מִתְרַגְּזִים עָלֶיהָ?" חָקַר יָנִיב.

"אִם סַבְתָּא לֹא הָיְתָה הוֹלֶכֶת, הָיוּ הַגֶּרְמָנִים הוֹרְגִים אוֹתָהּ מִיָּד," אָמְרָה אוֹרְלִי.

"אָז לָמָּה סַבְתָּא לֹא קָרְאָה לַמִּשְׁטָרָה?"

אוֹרְלִי הָיְתָה אוֹבֶדֶת עֵצוֹת. הִיא קִוְּתָה שֶׁיָּנִיב יֶחְדַּל לִשְׁאֹל שְׁאֵלוֹת, שֶׁהַתְּשׁוּבוֹת עֲלֵיהֶן לֹא נְהִירוֹת גַּם לָהּ.

"שְׁשְׁשְׁ... דַּי. בֶּאֱמֶת, יָנִיב. אֲנַחְנוּ עוֹד נָעִיר אֶת סַבְתָּא עִם הַפִּטְפּוּטִים שֶׁלָּנוּ."

"אֲבָל אֲנִי רוֹצֶה לָדַעַת לָמָּה סַבְתָּא לֹא קָרְאָה לַמִּשְׁטָרָה!" נֶעֱלַב יָנִיב וְהֵחֵל לִבְכּוֹת.

וְאָז קָרָה הַדָּבָר שֶׁאוֹרְלִי חָשְׁשָׁה מִפָּנָיו.

"יֵשׁ בְּעָיוֹת, אוֹרְלִי?" קָרְאָה סַבְתָּא מֵחַדְרָהּ.

יָנִיב פָּתַח בְּרִיצָה לְעֶבְרָהּ; וּכְשֶׁאוֹרְלִי עָמְדָה בְּפֶתַח הַחֶדֶר, כְּבָר הָיָה יָנִיב יָשׁוּב עַל מִטָּתָהּ שֶׁל סַבְתָּא.

אוֹרְלִי הִרְגִּישָׁה אֲשֵׁמָה: "אֲנִי לֹא יְכוֹלָה אִתּוֹ! הוּא שׁוֹאֵל אוֹתִי שְׁאֵלוֹת שֶׁ... שֶׁ... שֶׁאֲנִי לֹא תָּמִיד יוֹדַעַת מַה לְהָשִׁיב לוֹ. וְאָז הוּא מִתְעַצְבֵּן..." רָטְנָה אוֹרְלִי.

"אֵילוּ שְׁאֵלוֹת?" הִתְעַנְיְנָה סַבְתָּא.

"לֹא חָשׁוּב," מִלְמְלָה אוֹרְלִי.

יָנִיב נִרְאָה נִנּוֹחַ, וְסַבְתָּא אָמְרָה: "יָנִיב יָכוֹל לְהִשָּׁאֵר קְצָת אִתִּי. בְּסֵדֶר, אוֹרְלִי?"

מְאֻחָר יוֹתֵר קָרְאָה סַבְתָּא: "אוֹרְלִי, אוּלַי תָּבוֹאִי לַמִּטְבָּח וְנִשְׁתֶּה מַשֶּׁהוּ?"

אוֹרְלִי יָשְׁבָה וְלָגְמָה מִכּוֹס הַמִּיץ. סַבְתָּא יָשְׁבָה מוּלָהּ, לוֹגֶמֶת מִדֵּי פַּעַם מֵהַקָּפֶה שֶׁלָּהּ. כְּשֶׁהִנִּיחָה סַבְתָּא אֶת הַכּוֹס עַל הַשֻּׁלְחָן,

הִבִּיטָה בְּכַפּוֹת־יָדֶיהָ. פַּעַם בְּאַחַת, וּפַעַם בַּשְּׁנִיָּה.

אוֹרְלִי עָקְבָה אַחַר הַתְּנוּעוֹת הָאֵלֶּה. "מְשֻׁנֶּה", חָשְׁבָה, "שׁוּב הִיא עוֹשָׂה אֶת זֶה. מַה יֵּשׁ לָהּ בַּיָּדַיִם? לָמָּה הִיא מִסְתַּכֶּלֶת עֲלֵיהֶן כָּכָה?"

סַבְתָּא מִהֲרָה לְהָסִיר אֶת מַבָּטָהּ מֵהַיָּדַיִם, כְּשֶׁהִבְחִינָה שֶׁאוֹרְלִי מַבִּיטָה בָּהּ, כְּאִלּוּ נִתְפְּסָה בְּמַעֲשֶׂה שֶׁלֹּא עוֹשִׂים.

"סַבְתָּא, כּוֹאֲבוֹת לָךְ הַיָּדַיִם?" דָּאֲגָה אוֹרְלִי.

"לֹא. לֹא. זֶה רַק מַשֶּׁהוּ... זֶה כָּכָה סְתָם. אוּלַי ... אוּלַי הִתְאַמַּצְתִּי בַּמִּשְׂחָק עִם יָנִיב..." עָנְתָה סַבְתָּא תְּשׁוּבָה מִתְחַמֶּקֶת.

אוֹרְלִי יָדְעָה שֶׁאֵין זוֹ הָאֱמֶת, אוּלָם לֹא רָצְתָה לְהָבִיךְ אֶת סַבְתָּא – אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיְתָה סַקְרָנִית מְאֹד לָדַעַת אֶת הַסִּבָּה הָאֲמִתִּית לְמַה שֶּׁרָאֲתָה. הַאִם תִּשְׁאַל פַּעַם אֶת סַבְתָּא? הַאִם גַּם זֶה מַשֶּׁהוּ שֶׁקָּשׁוּר בַּשּׁוֹאָה? הַאִם צִיפְּקָה, יְדִידָתָהּ הַטּוֹבָה שֶׁל סַבְתָּא, יוֹדַעַת עַל זֶה? אוֹרְלִי שָׁמְעָה פַּעַם אֶת צִיפְּקָה אוֹמֶרֶת לְסַבְתָּא: "זֶה עוֹד לֹא עָבַר לָךְ? כְּשֶׁאֲנִי יָצָאתִי מִבּוֹר־הַמָּוֶת, חָשַׁבְתִּי שֶׁאַף פַּעַם לֹא אוּכַל לָגַעַת בַּגּוּף שֶׁלִּי."

יוֹתֵר מִזֶּה לֹא שָׁמְעָה אוֹרְלִי, כִּי שְׁתֵּיהֶן הִבְחִינוּ בָּהּ וְעָבְרוּ לְנוֹשֵׂא אַחֵר.

זֶה הָיָה מִזְּמַן, וְעַכְשָׁו תָּהֲתָה אוֹרְלִי: "הַאִם סַבְתָּא תְּגַלֶּה לָהּ אֵי־פַּעַם אֶת הַסִּבָּה לַתְּנוּעוֹת הַמְּשֻׁנּוֹת שֶׁהִיא עוֹשָׂה בְּיָדֶיהָ? וְהַאִם תִּשְׁמַע פַּעַם עַל מַה שֶּׁקָּרָה לְצִיפְּקָה בְּבוֹר־הַמָּוֶת?

יָנִיב נִכְנַס לַמִּטְבָּח, וּלְאַחַר שֶׁשָּׁתָה מִיץ, חָזַר לְחַדְרוֹ לְשַׂחֵק בְּלֶגוֹ.

אוֹרְלִי וְסַבְתָּא נִשְׁאֲרוּ בַּמִּטְבָּח.

סַבְתָּא נִרְאֲתָה רְגוּעָה, וְאוֹרְלִי נִצְּלָה אֶת הַהִזְדַּמְּנוּת לוֹמַר לָהּ

אֶת מַה שֶּׁחָשְׁבָה בְּלִבָּהּ זֶה זְמַן רַב:

"מַזָּל שֶׁהָיִית חֲזָקָה בְּאוֹשְׁוִיץ."

סַבְתָּא הֻפְתְּעָה: "הָיִיתִי חֲזָקָה? לֹא, לֹא. לְהֶפֶךְ, הָיִיתִי חַלָּשָׁה וְחוֹלָה מְאֹד. לָמָּה אַתְּ חוֹשֶׁבֶת שֶׁהָיִיתִי חֲזָקָה?"

"קָרָאתִי פַּעַם בָּעִתּוֹן, שֶׁרַק הַחֲזָקִים נִשְׁאֲרוּ שָׁם בַּחַיִּים", אָמְרָה אוֹרְלִי, מֻפְתַּעַת מִתְּשׁוּבָתָהּ שֶׁל סַבְתָּא.

"גַּם אִם זֶה הָיָה כָּתוּב בָּעִתּוֹן, זֶה לֹא נָכוֹן שֶׁרַק הַחֲזָקִים נִשְׁאֲרוּ בַּחַיִּים. אֲנִי לֹא הָיִיתִי חֲזָקָה – וּבְכָל זֹאת, אַתְּ רוֹאָה, אֲנִי כָּאן. אֲסַפֵּר לָךְ עַל מִקְרֶה עָצוּב מְאֹד שֶׁקָּרָה יוֹם אֶחָד בְּאוֹשְׁוִיץ, וְתָבִינִי כַּמָּה מִקְרִי הַדָּבָר שֶׁנִּשְׁאַרְתִּי בַּחַיִּים. הָרוֹצְחִים הַנָּאצִים בְּאוֹשְׁוִיץ עָשׂוּ לְעִתִּים קְרוֹבוֹת 'סֶלֶקְצְיָה', מִיּוּן. הֵם הוֹצִיאוּ אֶת הַנָּשִׁים שֶׁנִּרְאוּ תְּשׁוּשׁוֹת אוֹ חוֹלוֹת וְהוֹבִילוּ אוֹתָן אֶל הַמָּוֶת."

אוֹרְלִי זָזָה בְּאִי־שֶׁקֶט עַל כִּסְאָהּ.

"מַשֶּׁהוּ לֹא בְּסֵדֶר, אוֹרְלִי? אוּלַי קָשֶׁה לָךְ לִשְׁמֹעַ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה? פָּשׁוּט תַּגִּידִי לִי – וַאֲנִי לֹא אֶעֱלָב. בְּסֵדֶר?" סַבְתָּא חִיְּכָה, כְּשֶׁעֵינֶיהָ נָחוֹת עַל אוֹרְלִי בְּחִבָּה.

"זֶה לֹא זֶה, סַבְתָּא. אֲנִי חוֹשֶׁשֶׁת שֶׁקָּשֶׁה לָךְ לְהִזָּכֵר בַּמֶּה שֶׁעָבַר עָלַיִךְ."

"נָכוֹן. לֹא קַל לִי. אֲבָל בְּאוֹתָם יָמִים קָשִׁים לֹא חָשַׁבְתִּי שֶׁאֶזְכֶּה לְסַפֵּר לִנְכָדַי עַל מַעֲשֵׂי הַזְּוָעָה שֶׁל הַגֶּרְמָנִים. חָשַׁבְתִּי שֶׁהֵם יַשְׁמִידוּ אֶת כֻּלָּנוּ, אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, וְלֹא יִהְיֶה מִי שֶׁיְּגַלֶּה לָעוֹלָם אֶת הַפַּרְצוּף הַזְּוָעָתִי שֶׁל הָעָם הַגֶּרְמָנִי בַּמִּשְׁטָר הַהוּא."

"אוֹרְלִי ! סַבְתָּא! בּוֹאוּ!" שָׁמְעוּ לְפֶתַע אֶת יָנִיב קוֹרֵא.

"מַה הוּא אוֹמֵר?" שָׁאֲלָה סַבְתָּא, וּשְׁתֵּיהֶן מִהֲרוּ לְחַדְרוֹ.

יָנִיב הִצְבִּיעַ עַל דְּמֻיּוֹת זְעִירוֹת שֶׁל חַיָּלִים שֶׁאִתָּן שִׂחֵק: "אַתְּ

רוֹאָה, סַבְתָּא? אֵלֶּה הַחַיָּלִים שֶׁלָּנוּ! נָכוֹן שֶׁהֵם חֲזָקִים? הֵם יִשְׁמְרוּ עָלַיִךְ וְלֹא יַסְכִּימוּ שֶׁהַגֶּרְמָנִים יְקַשְׁקְשׁוּ עַל הַיָּד שֶׁלָּךְ!"

דְּמָעוֹת בִּצְבְּצוּ בְּעֵינֶיהָ שֶׁל סַבְתָּא כְּשֶׁחִבְּקָה אוֹתוֹ: "אַתָּה... אַתָּה... אַתָּה הֲכִי מָתוֹק בָּעוֹלָם!"

יָנִיב הִמְשִׁיךְ בִּפְעִילוּתוֹ. בְּדַרְכָּן אֶל הַמִּטְבָּח הֵנִיחָה סַבְתָּא אֶת זְרוֹעָהּ עַל כְּתֵפָהּ שֶׁל אוֹרְלִי וְשָׁאֲלָה: "אַתְּ בְּטוּחָה שֶׁאַתְּ רוֹצָה לִשְׁמֹעַ עוֹד עַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה?"

אוֹרְלִי רָצְתָה לִשְׁמֹעַ. מְאֹד.

וְסַבְתָּא סִפְּרָה:

"יוֹם אֶחָד הוֹצִיאוּ מִתּוֹכֵנוּ קְבוּצַת נָשִׁים לְהַשְׁמָדָה, וְהֵן עָבְרוּ לְיַד הַצְּרִיף שֶׁבּוֹ הָיִיתִי, כְּשֶׁהֵן מֻקָּפוֹת בְּחַיָּלִים גֶּרְמָנִים. יָדַעְנוּ, וְגַם הֵן יָדְעוּ, שֶׁמּוֹבִילִים אוֹתָן אֶל מוֹתָן. לְפֶתַע הִצְלִיחָה נַעֲרָה אַחַת לְהֵחָלֵץ מִתּוֹךְ מַעְגַּל הַחַיָּלִים הַגֶּרְמָנִים, שֶׁסָּגַר עֲלֵיהֶן, וּפָרְצָה יָשָׁר לְתוֹךְ הַצְּרִיף שֶׁבּוֹ עָמַדְתִּי עִם הַרְבֵּה אֲחֵרוֹת. הִיא נֶעֶמְדָה לְיָדִי, כְּאִלּוּ הִיא אַחַת מֵאִתָּנוּ.

"הַגֶּרְמָנִי שֶׁרָדַף אַחֲרֶיהָ לֹא יָדַע מִי מֵהַנָּשִׁים הִיא זוֹ שֶׁבָּרְחָה. הוּא הֶעֱבִיר אֶת מַבָּטוֹ הָרַצְחָנִי מִמֶּנִּי לְזֹאת שֶׁעָמְדָה מֵאֲחוֹרַי, הִתְנַפֵּל עָלֶיהָ וְגָרַר אוֹתָהּ אַחֲרָיו. הִיא צָרְחָה וְהִתְנַגְּדָה בְּכָל כֹּחָהּ, עַד שֶׁמַּכּוֹת הַגֶּרְמָנִי הִשְׁתִּיקוּ אוֹתָהּ. יָדַעְנוּ שֶׁהִיא לֹא תַּחֲזֹר לְעוֹלָם."

דְּמָעוֹת הָיוּ בְּעֵינֶיהָ שֶׁל סַבְתָּא כְּשֶׁהִמְשִׁיכָה: "כָּכָה זֶה, אוֹרְלִי יְקָרָה שֶׁלִּי. גַּם עַכְשָׁו, כְּשֶׁאֲנִי מְסַפֶּרֶת לָךְ עָלֶיהָ, אֲנִי שׁוֹמַעַת בְּתוֹךְ רֹאשִׁי אֶת הַצְּעָקוֹת הַנּוֹרָאוֹת שֶׁלָּהּ. יָדַעְתִּי שֶׁרַק בְּמִקְרֶה תָּפְסוּ אוֹתָהּ – וְלֹא אוֹתִי. זֹאת יָכְלָה לִהְיוֹת אֲנִי, שֶׁהַגֶּרְמָנִי הִכָּה וְהוֹבִיל לַמָּוֶת."

אוֹרְלִי הֵעִירָה: "בְּוַדַּאי שָׂמַחַתְּ שֶׁנִּצַּלְתְּ, נָכוֹן?"

"שָׂמַחְתִּי?" הִרְהֲרָה סַבְתָּא בְּקוֹל רָם, "אֲנִי לֹא יוֹדַעַת. אֲנִי כְּבָר לֹא זוֹכֶרֶת אֵיךְ הִרְגַּשְׁתִּי, אֲבָל שִׂמְחָה לֹא הָיְתָה שָׁם. יָדַעְתִּי שֶׁלַּמָּחֳרָת אוֹ בְּיוֹם אַחֵר יוֹבִילוּ אוֹתִי הַגֶּרְמָנִים לְשָׁם. עִם אוֹ בְּלִי סֶלֶקְצְיָה."

סַבְתָּא נִגְּבָה דִּמְעָה, וְאוֹרְלִי כָּעֲסָה עַל עַצְמָהּ: "אֵיךְ יָכֹלְתִּי לִשְׁאֹל אֶת סַבְתָּא? לָמָּה הִסְכַּמְתִּי שֶׁתְּסַפֵּר לִי..."

"סַבְתָּא, אֲנִי נוֹרָא מִצְטַעֶרֶת שֶׁהִתְחַלְתִּי לְדַבֵּר אִתָּךְ עַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה," אָמְרָה.

"לֹא לֹא, מַה פִּתְאוֹם? אַתְּ לֹא צְרִיכָה לְהִצְטַעֵר. לְהֶפֶךְ. טוֹב שֶׁאֲנִי כְּבָר יְכוֹלָה לְשׂוֹחֵחַ אִתָּךְ עַל הַנּוֹשֵׂא הַכָּאוּב הַזֶּה. גָּדַלְתְּ, נֶכְדָּתִי," הִבִּיטָה סַבְתָּא בְּאוֹרְלִי בְּעֵינַיִם אוֹהֲבוֹת.

לְפֶתַע חָשְׁה אוֹרְלִי, שֶׁהִיא חַיֶּבֶת לְשַׂמֵּחַ אֶת סַבְתָּא בְּמַשֶּׁהוּ, וְהִצִּיעָה: "אַתְּ יוֹדַעַת, סַבְתָּא, בַּקַּיִץ אֲנַחְנוּ נוֹסְעִים לִטְבֶרְיָה. תָּבוֹאִי אִתָּנוּ, טוֹב? נִהְיֶה שָׁם שָׁבוּעַ שָׁלֵם, נִתְרַחֵץ בַּכִּנֶּרֶת וְיִהְיֶה כֵּיף!"

"אוּלַי אָבוֹא. אֲבָל מָה, לְהִתְרַחֵץ בַּכִּנֶּרֶת לֹא אוּכַל," נִזְכְּרָה סַבְתָּא.

"בֶּאֱמֶת, סַבְתָּא, אַתְּ לֹא צְרִיכָה לְהִתְבַּיֵּשׁ שֶׁאַתְּ לֹא יוֹדַעַת לִשְׂחוֹת. גַּם אִמָּא בְּקֹשִׁי עוֹבֶרֶת אֶת הַבְּרֵכָה לָרֹחַב. אַתְּ יְכוֹלָה פָּשׁוּט לְהִכָּנֵס לַמַּיִם וְלֵהָנוֹת, גַּם אִם אַתְּ לֹא יוֹדַעַת לִשְׂחוֹת," נִסְּתָה אוֹרְלִי לְשַׁכְנֵעַ אֶת סַבְתָּא.

"אֲבָל אֲנִי יוֹדַעַת לִשְׂחוֹת. בְּכָל אֹפֶן, שָׂחִיתִי הַרְבֵּה לִפְנֵי אוֹשְׁוִיץ," נֶאֶנְחָה סַבְתָּא.

"אָז לָמָּה אַתְּ אַף פַּעַם לֹא שׂוֹחָה?" חָקְרָה אוֹתָהּ אוֹרְלִי.

סַבְתָּא הִשְׁתַּהֲתָה מְעַט בִּתְשׁוּבָתָהּ, וְאַחַר־כָּךְ שָׁאֲלָה: "הַהוֹרִים סִפְּרוּ לָךְ פַּעַם עַל הַצַּלֶּקֶת שֶׁיֵּשׁ לִי בַּגַּב?"

"מָה, בֶּאֱמֶת יֵשׁ לָךְ צַלֶּקֶת עַל הַגַּב?" הֻפְתְּעָה אוֹרְלִי, "וַאֲנִי חָשַׁבְתִּי שֶׁהַהוֹרִים הִמְצִיאוּ אֶת זֶה, כִּי אַתְּ מִתְבַּיֶּשֶׁת שֶׁאַתְּ לֹא יוֹדַעַת לִשְׂחוֹת. אֲבָל, סַבְתָּא, תִּרְאִי, גַּם לִי יֵשׁ צַלֶּקֶת עַל הַגַּב מֵאֶבֶן שֶׁנָּפַלְתִּי עָלֶיהָ פַּעַם בַּטִּיּוּל – וְזֶה בִּכְלָל לֹא מַפְרִיעַ לִי, וַאֲנִי מִתְרַחֶצֶת גַּם בַּיָּם וְגַם בַּבְּרֵכָה. אִכְפַּת לָךְ לְהַרְאוֹת לִי אֶת הַצַּלֶּקֶת שֶׁלָּךְ? אוּלַי הִיא בִּכְלָל לֹא כָּל־כָּךְ נוֹרָאָה כְּמוֹ שֶׁאַתְּ חוֹשֶׁבֶת, וְתוּכְלִי לְהִתְרַחֵץ אִתָּנוּ?" קִוְּתָה אוֹרְלִי.

"אֲנִי חוֹשֶׁבֶת שֶׁלֹּא כְּדַאי. אוּלַי תִּצְטַעֲרִי אַחַר־כָּךְ שֶׁרָאִית אוֹתָהּ. כָּךְ הָיָה גַּם עִם צִיפְּקָה, הַחֲבֵרָה שֶׁלִּי, אַתְּ מַכִּירָה אוֹתָהּ. זֹאת שֶׁבִּזְמַן רְדִיפַת הַנָּאצִים נִצְּלָה מִבּוֹר־הַמָּוֶת. הִיא סָבְלָה כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה, שֶׁבֶּאֱמֶת לֹא רָצִיתִי לְהַרְאוֹת לָהּ אֶת הַצַּלֶּקֶת. אֲבָל לְאַחַר שֶׁהִתְעַקְּשָׁה וְאָמְרָה

שֶׁהִיא כְּבָר לֹא מִתְרַגֶּשֶׁת מִשּׁוּם דָּבָר, הִסְכַּמְתִּי. אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁרָאִיתִי אֶת הַפָּנִים שֶׁלָּהּ, הִצְטַעַרְתִּי מְאֹד שֶׁהֶרְאֵיתִי לָהּ."

"אֲבָל אַתְּ סַבְתָּא שֶׁלִּי, וְזֶה מַשֶּׁהוּ אַחֵר," אָמְרָה אוֹרְלִי בְּהִסּוּס.

לְפֶתַע שִׁנְּתָה סַבְתָּא אֶת דַּעְתָּהּ. "טוֹב, בְּסֵדֶר," אָמְרָה. הִיא הִתְיַשְּׁבָה עַל הַכִּסֵּא עִם גַּבָּהּ אֶל אוֹרְלִי, וְהִרְחִיקָה מֵעָרְפָּהּ אֶת צַוְּארוֹן חֻלְצָתָהּ.

צְמַרְמֹרֶת חָלְפָה בְּגוּפָהּ שֶׁל אוֹרְלִי, כְּשֶׁרָאֲתָה לְאֹרֶךְ גַּבָּהּ שֶׁל סַבְתָּא צַלֶּקֶת רְחָבָה שֶׁלֹּא הִתְאַחֲתָה כָּרָאוּי. הִיא הִתְרַגְּשָׁה מְאֹד מִמַּרְאֵה עֵינֶיהָ, אוּלָם לֹא הֵעֵזָּה לוֹמַר מִלָּה, מֵחֲשָׁשׁ שֶׁסַּבְתָּא תִּזָּכֵר בָּאֵרוּעִים שֶׁגָּרְמוּ לַצַּלֶּקֶת.

אוּלָם סַבְתָּא, לְפֶתַע, כְּאִלּוּ פָּרַץ הַדָּבָר מִתּוֹכָהּ, סִפְּרָה שֶׁיּוֹם אֶחָד הֻכְּתָה וְעֻנְּתָה בְּאַכְזְרִיּוּת בִּידֵי קְצִינָה גֶּרְמָנִיָּה, עַד שֶׁנִּשְׁאֲרָה שְׁכוּבָה בִּשְׁלוּלִית דָּם.

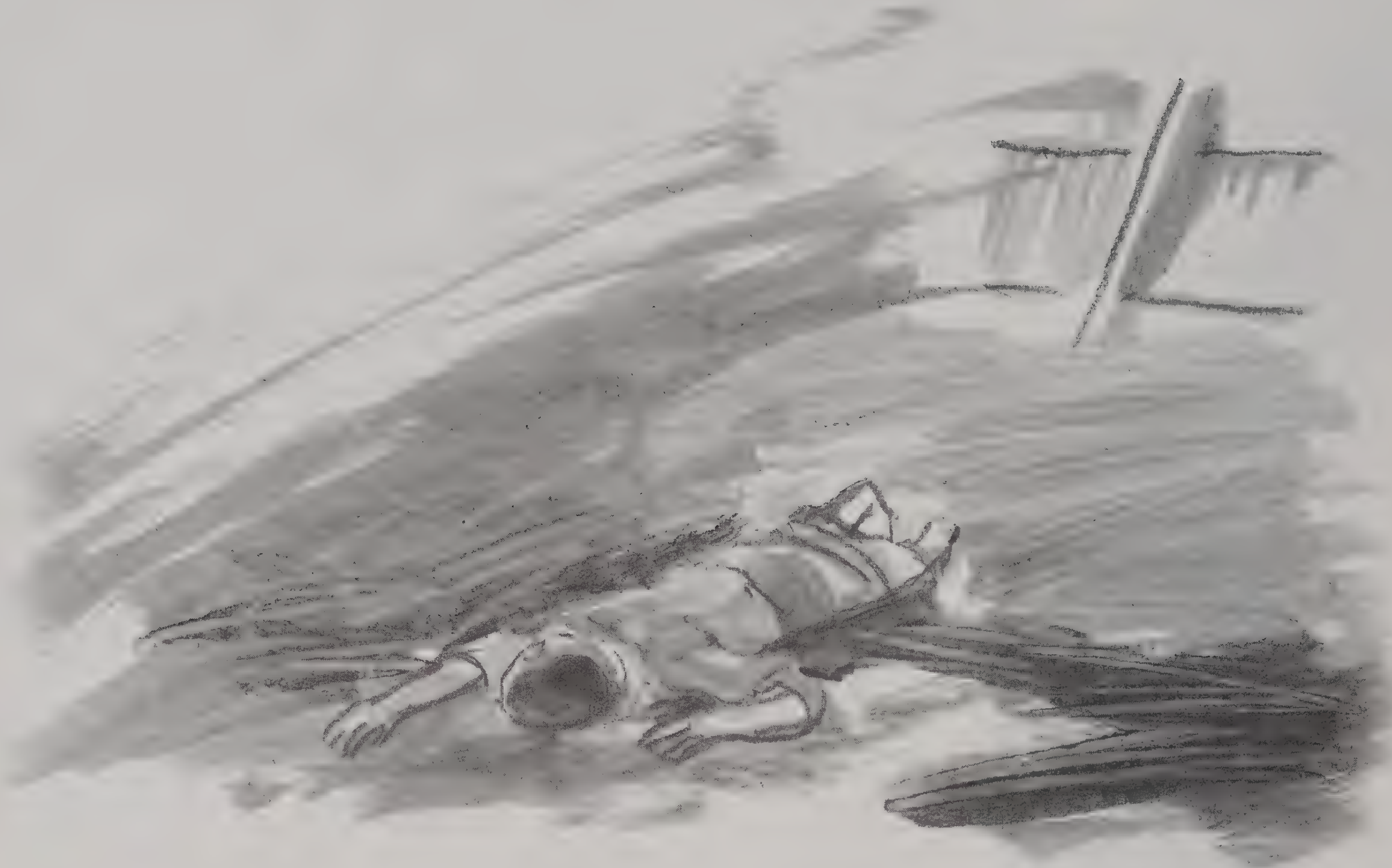
"וְעַל הַיֶּתֶר בְּפַעַם אַחֶרֶת," אָמְרָה בְּעֶצֶב, וּדְמָעוֹת הֵחֵלּוּ זוֹלְגוֹת מֵעֵינֶיהָ.

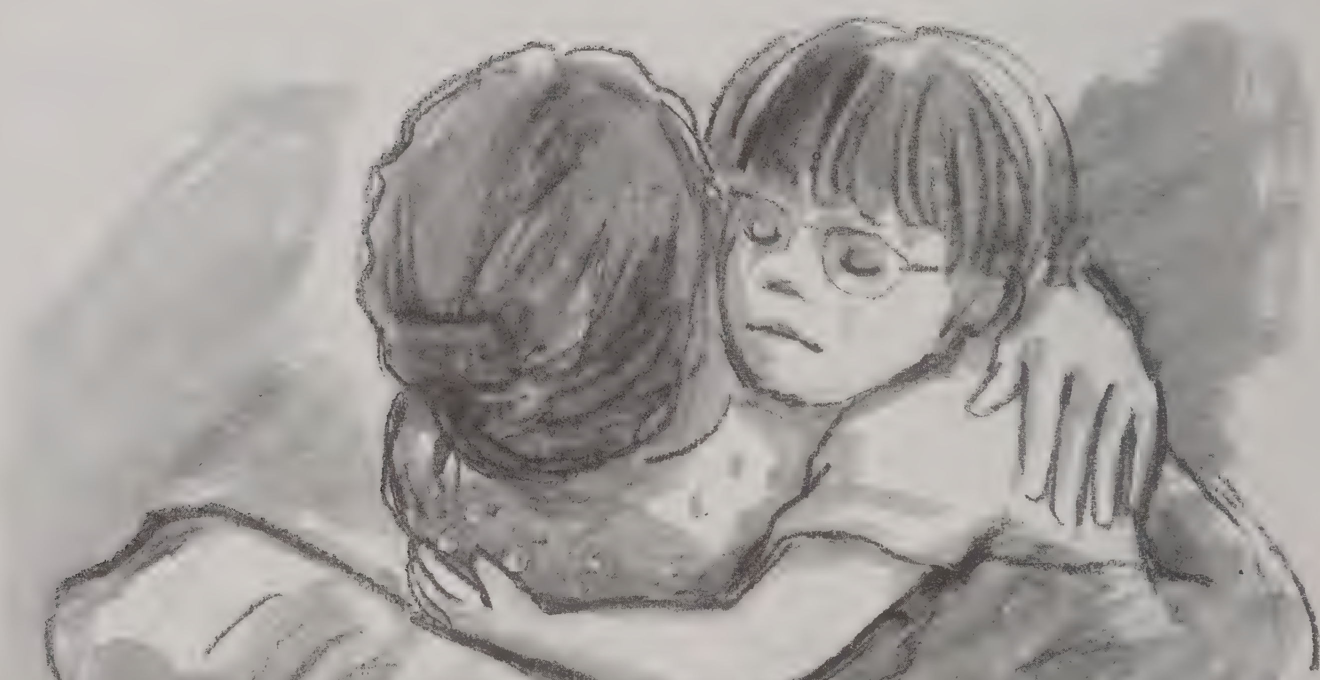
אוֹרְלִי, נְשִׁימָתָהּ נֶעֶתְקָה מֵרֹב הִתְרַגְּשׁוּת, וְהִיא פָּרְצָה גַּם כֵּן בִּבְכִי: "סַבְתָּא, בֶּאֱמֶת, סַבְתָּא, בְּבַקָּשָׁה, אַל תִּבְכִּי! סַבְתָּא שֶׁלִּי, בְּבַקָּשָׁה," הִתְחַנְּנָה, וּבְיָדַיִם אוֹהֲבוֹת נִגְּבָה אֶת הַדְּמָעוֹת מִשְּׁתֵּי לְחָיֶיהָ שֶׁל סַבְתָּא.

"אֲנִי לֹא יוֹדַעַת מַה קָּרָה לִי הַיּוֹם. אֲנִי תָּמִיד מַצְלִיחָה לְהִתְאַפֵּק וְלֹא לִבְכּוֹת, אֲבָל אֵיכְשֶׁהוּ אֲנִי מַרְגִּישָׁה הֲקַלָּה, וְכָל־כָּךְ נוֹחַ לִי לְשׂוֹחֵחַ אִתָּךְ, כָּל־כָּךְ טוֹב לִי אִתָּךְ עַכְשָׁו..." וְסַבְתָּא חִבְּקָה אֶת אוֹרְלִי בְּחֹם.

יָנִיב נִכְנַס לְפֶתַע, וּכְהֶרֶף־עַיִן מָחֲתָה סַבְתָּא אֶת דִּמְעוֹתֶיהָ.

"רָאִית אֶת זֶה, סַבְתָּא? אֶתְמוֹל קָנוּ לִי!" הִכְרִיז, וְהִצִּיג לִפְנֵי

סַבְתָּא צַעֲצוּעַ חָדָשׁ שֶׁקִּבֵּל לָאַחֲרוֹנָה: לֵיצָן מַצְחִיק, שֶׁעִם לְחִיצַת כַּפְתּוֹר עַל גַּבּוֹ הוּא מוֹצִיא לָשׁוֹן וּמַשְׁמִיעַ קוֹלוֹת.

סַבְתָּא צָחֲקָה: "אוֹי וַאֲבוֹי לְךָ, יָנִיב! לָמָּה אַתָּה מַרְשֶׁה לַלֵּיצָן שֶׁלְּךָ לְהוֹצִיא לָשׁוֹן לְסַבְתָּא?!"

יָנִיב הִמְשִׁיךְ לְשַׁעֲשֵׁעַ אוֹתָן בְּפַעֲלוּלֵי הַלֵּיצָן וְקִפֵּץ בְּעַצְמוֹ לִפְנֵיהֶן, וְהַשְּׁתַּיִם פָּרְצוּ בִּצְחוֹק.

פִּתְאוֹם הִבִּיטָה אוֹרְלִי בְּסַבְתָּא בְּמִין הִשְׁתָּאוּת, כְּלֹא מַאֲמִינָה לְמַרְאֵה עֵינֶיהָ: אֵיךְ זֶה יִתָּכֵן? סַבְתָּא, שֶׁזֶּה עַתָּה בָּכְתָה - מִתְלוֹצֶצֶת וְצוֹחֶקֶת?!

סַבְתָּא הֵבִינָה אֶת מַבָּטָהּ הַמִּשְׁתּוֹמֵם וְהִסְבִּירָה:

"תִּרְאִי, הַגֶּרְמָנִים הָיוּ בְּטוּחִים שֶׁיְּהוּדִי לֹא יִצְחַק עוֹד לְעוֹלָם! וְכָל פַּעַם שֶׁאֲנַחְנוּ צוֹחֲקִים, אֲנַחְנוּ מְנַצְּחִים אוֹתָם מֵחָדָשׁ!" אָמְרָה.

הַלֵּיצָן שֶׁל יָנִיב חָרַץ לָשׁוֹן וְהוֹצִיא קוֹלוֹת מְשֻׁנִּים. יָנִיב הִתְמוֹגֵג מִשִּׂמְחָה כְּשֶׁרָאָה אֶת סַבְתָּא וְאֶת אוֹרְלִי צוֹחֲקוֹת, וְהוֹסִיף קוּנְדֵּסִיּוֹת מִשֶּׁלּוֹ.

בְּעוֹדָן צוֹחֲקוֹת, נִשְׁמְעָה דְּפִיקָה עַל הַדֶּלֶת, וְנִכְנְסָה צִיפְּקָה, יְדִידָתָהּ הַטּוֹבָה שֶׁל סַבְתָּא.

הֵן הִתְחַבְּקוּ וְהִתְנַשְּׁקוּ, וְשִׂמְחַת הַפְּגִישָׁה נִרְאֲתָה עַל פְּנֵי שְׁתֵּיהֶן.

"שָׁמַעְתִּי שֶׁאַתְּ כָּאן, אָז קָפַצְתִּי לִרְאוֹת אוֹתָךְ," אָמְרָה צִיפְּקָה בִּמְאוֹר פָּנִים.

הֵן יָשְׁבוּ בַּמִּטְבָּח וְשׂוֹחֲחוּ. אוֹרְלִי וְיָנִיב הָלְכוּ לְחַדְרֵיהֶם.

אַחֲרֵי כַּמָּה דַּקּוֹת שֶׁל שִׂיחָה נְעִימָה לָבְשׁוּ פָּנֶיהָ שֶׁל צִיפְּקָה קַדְרוּת, כְּשֶׁהוֹשִׁיטָה לְסַבְתָּא פִּסַּת עִתּוֹן:

"זֶה הָיָה אֶתְמוֹל בָּעִתּוֹן."

סַבְתָּא קָרְאָה וְהִתְחַלְחֲלָה. בַּמַּאֲמָר נִכְתַּב עַל קֶבֶר־אַחִים שֶׁל יְהוּדִים, שֶׁנִּרְצְחוּ בִּידֵי הַגֶּרְמָנִים.

"וְאַתְּ הָיִית שָׁם," אָמְרָה לָהּ סַבְתָּא, סָפֵק שׁוֹאֶלֶת, סָפֵק קוֹבַעַת.

בְּעֵינַיִם מְלֵאוֹת צַעַר נֶאֶנְחָה צִיפְּקָה: "אֲנִי לֹא מְבִינָה אֵיךְ נִשְׁאַרְתִּי בַּחַיִּים."

"לָמָּה לֹא סִפַּרְתְּ לִי עַל זֶה אַף פַּעַם?" הִשְׁתּוֹמְמָה סַבְתָּא.

"גַּם אַתְּ עוֹד לֹא סִפַּרְתָּ לִי הַכֹּל עַל אוֹשְׁוִיץ," הִזְכִּירָה לָהּ צִיפְּקָה.

"נָכוֹן. אֵיכְשֶׁהוּ אֵינֶנִּי מְדַבֶּרֶת עַל זֶה. לִפְעָמִים בּוֹעֵר בְּתוֹכִי לְסַפֵּר אֶת הַדְּבָרִים, לִצְעֹק אוֹתָם, שֶׁכֻּלָּם יֵדְעוּ – אֲבָל אַתְּ רוֹאָה: אֲנִי שׁוֹתֶקֶת. כָּמוֹךְ. אֲבָל עַל זֶה, צִיפְּקָה, סַפְּרִי לִי," בִּקְּשָׁה סַבְתָּא, וְהִצְבִּיעָה עַל פִּסַּת הָעִתּוֹן.

צִיפְּקָה סִפְּרָה, וְסַבְתָּא הִקְשִׁיבָה.

לֹא פַּעַם הִתְעַרְפְּלוּ עֵינֵיהֶן מִדְּמָעוֹת.

לְבַסּוֹף אָמְרָה צִיפְּקָה: "זֶהוּ. דַּי לְהַיּוֹם. אַגַּב, אָמַרְתִּי לָךְ שֶׁהַיְּלָדִים שֶׁלִּי בִּקְּשׁוּ שֶׁאֲסַפֵּר לָהֶם מֶה עָבַר עָלַי, וְהִקְלִיטוּ אֶת דְּבָרַי? סִפַּרְתִּי לָהֶם, אֲבָל לֹא אֶת הַכֹּל."

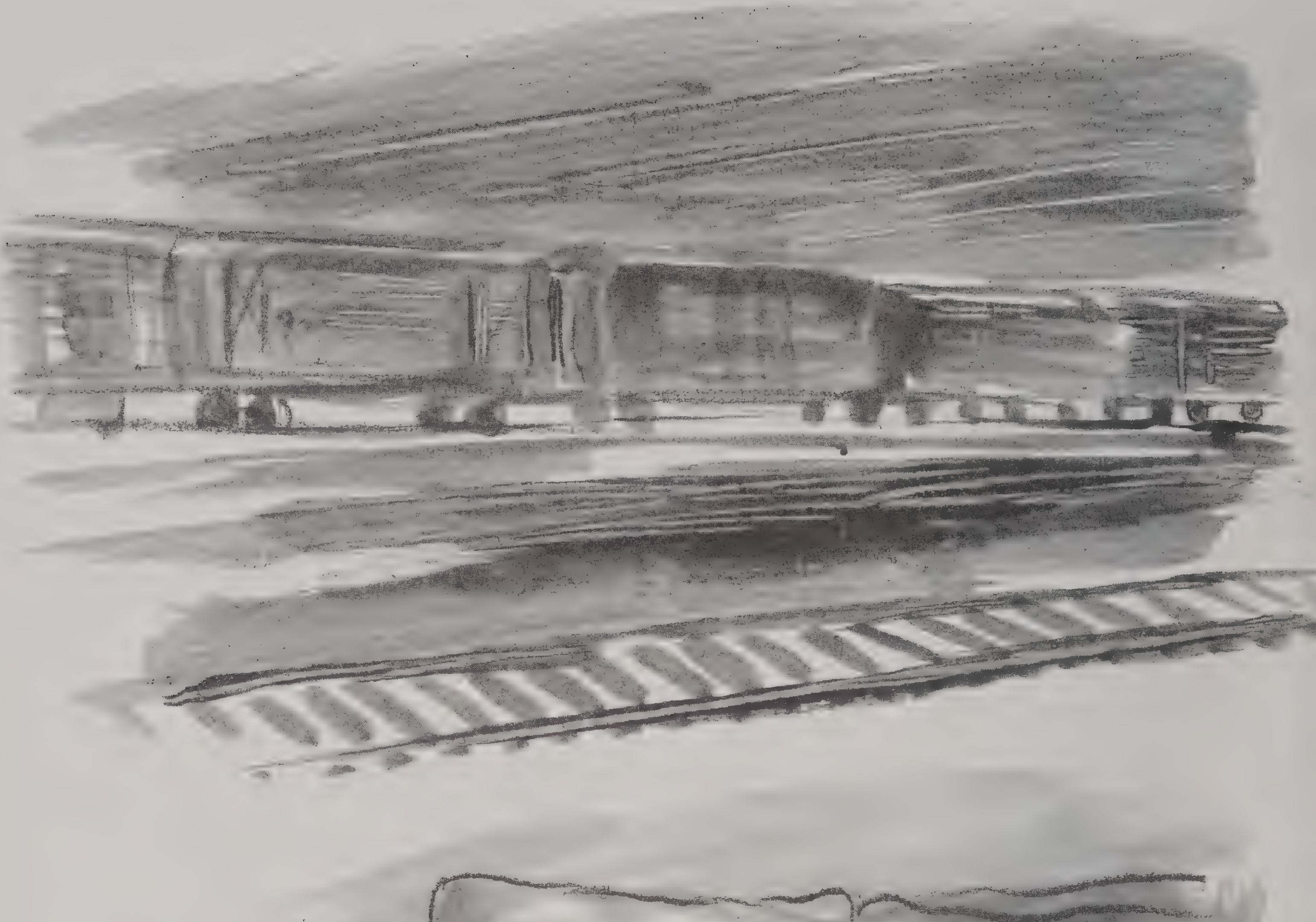
כְּשֶׁצִּיפְּקָה הָלְכָה, הָיְתָה סַבְתָּא עֲצוּבָה מְאֹד. לָקַח לָהּ זְמַן רַב עַד שֶׁהִתְאוֹשְׁשָׁה וְחָזְרָה אֶל אוֹרְלִי וְיָנִיב.

שְׁנַת לִמּוּדִים חֲדָשָׁה הֵחֵלָּה, וְאוֹרְלִי הִתְיַעֲצָה עִם אַבָּא שֶׁלָּהּ – הַבֵּן שֶׁל סַבְתָּא: "אֲנִי מִתְלַבֶּטֶת," אָמְרָה, "בְּקָרוֹב אַתְחִיל לִכְתֹּב עֲבוֹדָה בְּנוֹשֵׂא הַשּׁוֹאָה. אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁזֶּה יִהְיֶה בְּסֵדֶר אִם אֲבַקֵּשׁ אֶת סַבְתָּא שֶׁתְּסַפֵּר לִי אֶת קוֹרוֹתֶיהָ בַּשּׁוֹאָה?"

אַבָּא שֶׁל אוֹרְלִי הִבְטִיחַ לְדַבֵּר עַל כָּךְ עִם סַבְתָּא.

כְּשֶׁחָזַר מִבִּקּוּרוֹ אֶצְלָהּ, הֵבִיא אִתּוֹ שְׁתֵּי מַעֲטָפוֹת חוּמוֹת, וְהִגִּישׁ אוֹתָן לְאוֹרְלִי: "סַבְתָּא שׁוֹלַחַת לָךְ דַּפִּים שֶׁכָּתְבָה לִפְעָמִים, כְּשֶׁמְּאֹד הֵעִיקוּ עָלֶיהָ הַזִּכְרוֹנוֹת; וְהִיא מוּכָנָה גַּם לְסַפֵּר לָךְ, אִם תִּהְיִי מְעֻנְיֶנֶת."

אוֹרְלִי קִבְּלָה אֶת הַדַּפִּים, וְהֵחֵלָּה לִקְרֹא בָּהֶם בִּנְשִׁימָה עֲצוּרָה.

פֶּרֶק שֵׁנִי

הַדַּפִּים שֶׁל סַבְתָּא

תַּחֲנַת הַמָּוֶת: אוֹשְׁוִיץ

הַשָּׁנָה: 1944

יָמִים וְלֵילוֹת נָסַעְנוּ בִּקְרוֹנוֹת רַכֶּבֶת שֶׁל בְּהֵמוֹת, דְּחוּסִים וּצְפוּפִים, בְּלִי מַיִם, בְּלִי תְּנָאֵי הִיגְיֶנָה אֱנוֹשִׁיִּים. נָשִׁים וּגְבָרִים, זְקֵנִים, צְעִירִים וִילָדִים, בַּצָּמָא וּבַחֶנֶק.

בְּאַחַד הַלֵּילוֹת נֶעֶצְרָה הָרַכֶּבֶת.

לֹא יָדַעְנוּ שֶׁהִגַּעְנוּ לְאוֹשְׁוִיץ, לְמַחֲנֵה הַהַשְׁמָדָה.

הַחַיָּלִים הַגֶּרְמָנִים הִתְנַפְּלוּ עָלֵינוּ בִּצְעָקוֹת רָמוֹת וְזֵרְזוּ אוֹתָנוּ בְּמַכּוֹת קָשׁוֹת לָצֵאת מֵהַקְּרוֹנוֹת. קָפַצְנוּ בְּחִפָּזוֹן. אַחַר־כָּךְ עָמַדְתִּי שְׁלוּבַת זְרוֹעַ עִם אִמִּי מוּל הָאוֹרוֹת הַמְּסַנְוְרִים, מוּל הָרוֹצֵחַ הַנָּאצִי מֶנְגֶּלֶה. הוּא הוֹרָה: "זֶה לְכָאן" וְ"זֶה לְכָאן". הוּא הִפְרִיד בְּעָלִים מִנְּשׁוֹתֵיהֶם, יְלָדִים מֵהוֹרֵיהֶם. רַק הָאִמָּהוֹת הַצְּעִירוֹת, עִם יַלְדֵיהֶן הָרַכִּים בִּזְרוֹעוֹתֵיהֶן, הוּרְשׁוּ לְהַמְשִׁיךְ יַחַד עִם הַיְּלָדִים וְהַזְּקֵנִים.

הָרוֹצֵחַ מֶנְגֶּלֶה הוֹרָה לְאִמִּי לָלֶכֶת לְכִוּוּן אֶחָד, וְלִי – לְכִוּוּן אַחֵר. אָז עוֹד לֹא יָדַעְנוּ מַה מַּשְׁמָעוּת הַהַפְרָדָה. לֹא יָדַעְנוּ שֶׁהַיְּלָדִים, הַזְּקֵנִים וְהָאִמָּהוֹת הַצְּעִירוֹת עִם תִּינוֹקוֹתֵיהֶן מוּבָלִים מִיָּד לְהַשְׁמָדָה.

נִצְמַדְתִּי חָזָק אֶל אִמִּי. לֹא אֶתֵּן לָהּ לָלֶכֶת לְבַדָּהּ.

וְאָז, כְּשֶׁהִתְמַהְמַהְנוּ לְהֶרֶף־עַיִן, עָטוּ עָלֵינוּ הַחַיָּלִים בְּמַכּוֹת וּשְׁאָגוֹת, וּמִיָּד נִפְרְדוּ זְרוֹעוֹתֵינוּ בְּפַחַד.

עַד מְהֵרָה נִמְצְאָה אִמִּי עִם הַנָּשִׁים הַמְּבֻגָּרוֹת, שֶׁהָלְכוּ בַּכִּוּוּן הָאַחֵר.

לֹא יָדַעְתִּי שֶׁלֹּא אֶרְאֶה אוֹתָהּ עוֹד. שֶׁלֹּא אֶרְאֶה עוֹד אֶת אִמָּא, אֶת אִמִּי הַיְּקָרָה, שֶׁכָּל־כָּךְ אָהַבְתִּי. אֶת אִמָּא שֶׁלִּי הָאֲהוּבָה קָרְעוּ מֵעָלַי. לְתָמִיד.

אֲנִי נִלְקַחְתִּי, עִם צְעִירוֹת אֲחֵרוֹת, לַמַּחֲנֶה הַמְּגֻדָּר בְּתַיִל חַשְׁמַלִּי.

כָּךְ הִתְחִילוּ חַיֵּי הַסִּיּוּט שֶׁלִּי בְּאוֹשְׁוִיץ.

לַיְלָה רִאשׁוֹן בְּאוֹשְׁוִיץ

פַּחַד גָּדוֹל הָיָה בְּתוֹכִי, כְּשֶׁיָּרַד עָלֵינוּ הַלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן בְּאוֹשְׁוִיץ. בַּצְּרִיף הַגָּדוֹל הָיִינוּ אֶלֶף נָשִׁים, עַל דַּרְגָּשִׁים הַמְּסֻדָּרִים בְּשָׁלֹשׁ קוֹמוֹת, שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה נָשִׁים בְּדַרְגָּשׁ. הַצְּפִיפוּת הָיְתָה בִּלְתִּי־אֶפְשָׁרִית, בְּקֹשִׁי יָכֹלְנוּ לְהִסְתּוֹבֵב מִצַּד לְצַד אוֹ לָשֶׁבֶת. זְמַן רַב עָבַר עַד שֶׁהִצְלַחְתִּי לְהֵרָדֵם.

וְאָז, פִּתְאוֹם, פִּלְחָה אֶת הַצְּרִיף זְעָקָה:

"עֶס בְּרֶענְט... דָאס אִיז אַ פַּייער... קִינְדֶערְלֶעךְ, סְ'בְּרֶענְט..."

("בּוֹעֵר... שְׂרֵפָה, יְלָדִים, בּוֹעֵר..." בְּיִידִישׁ)

הִתְעוֹרַרְתִּי בְּבֶהָלָה וְרָאִיתִי אִשָּׁה מִתְהַלֶּכֶת בַּמַּעֲבָר שֶׁבֵּין הַדַּרְגָּשִׁים, מוֹרֶטֶת אֶת בְּשַׂר רֹאשָׁהּ הַמְּגֻלָּח וְלֹא חֲדֵלָה לִזְעֹק: "בּוֹעֵר... שְׂרֵפָה... בּוֹעֵר..."

גַּם הַנָּשִׁים הָאֲחֵרוֹת סְבִיבִי הִתְעוֹרְרוּ. לֹא יָדַעְנוּ מַה קּוֹרֶה, וּמִבֹּהָלוֹת מִן הַצְּעָקוֹת הִתְחַלְנוּ לִקְפֹּץ מִן הַדַּרְגָּשִׁים. אוּלָם הַצְּפִיפוּת הָיְתָה רַבָּה כָּל־כָּךְ, שֶׁנָּשִׁים נִתְקְלוּ זוֹ בְּזוֹ וְנָפְלוּ. גַּם אֲנִי נָפַלְתִּי.

לְפֶתַע נִדְלַק הַחַשְׁמַל. גֶּרְמָנִיָּה הוֹפִיעָה, וְעִם הַשּׁוֹט שֶׁבְּיָדָהּ הִצְלִיפָה לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל. הִיא לֹא הִגִּיעָה עַד אֵלַי, אוּלָם שָׁמַעְתִּי אֶת גְּנִיחוֹת הַכְּאֵב שֶׁל הָאֲחֵרוֹת שֶׁנִּפְגְּעוּ. אֵיכְשֶׁהוּ חָזַרְנוּ לַדַּרְגָּשִׁים, וְרַק הָאִשָּׁה הַהִיא הִמְשִׁיכָה לְהַלֵּךְ, כְּשֶׁיָּדֶיהָ מוֹרְטוֹת אֶת עוֹר רֹאשָׁהּ, שֶׁהָיָה מְגֻלָּח כְּרָאשֵׁי כֻּלָּנוּ. הַגֶּרְמָנִיָּה הֵנִיפָה עָלֶיהָ אֶת הַשּׁוֹט שׁוּב וָשׁוּב, אַךְ הָאִשָּׁה הִמְשִׁיכָה לָלֶכֶת, לִמְרֹט אֶת רֹאשָׁהּ וְלִצְעֹק: "ס'בְּרֶענְט, דָאס אִיז אַ פַּייער... ס'בְּרֶענְט..."

לְבַסּוֹף דָּעַךְ קוֹלָהּ שֶׁל הָאִשָּׁה הַיְּהוּדִיָּה. הַגֶּרְמָנִיָּה חָדְלָה לְהַצְלִיף בָּהּ, כִּבְּתָה אֶת הָאוֹר וְיָצְאָה.

רַק אָז שַׂמְתִּי לֵב, שֶׁהַכֹּל סְבִיבֵנוּ מוּאָר מֵהַכִּוּוּן הַהוּא, מִכִּוּוּן הָאֲרֻבּוֹת. לֶהָבוֹת פָּרְצוּ מִשָּׁם בְּלִי הֶרֶף, וְרֵיחַ עַז הִתְפַּשֵּׁט בָּאֲוִיר. אָז עוֹד לֹא יָדַעְנוּ מָה הֵן הָאֲרֻבּוֹת, וּמַה פֵּשֶׁר הַלֶּהָבוֹת וְהָרֵיחַ.

זֶה הָיָה הַלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן בְּאוֹשְׁוִיץ. אָז עוֹד לֹא יָדַעְתִּי שֶׁהִגַּעְתִּי לְמַחֲנֵה הַשְׁמָדָה, לְמָקוֹם שֶׁבּוֹ הַגֶּרְמָנִים רוֹצְחִים אֶת הַיְּהוּדִים.

לְעוֹלָם לֹא אֶסְלַח לָעָם הַגֶּרְמָנִי עַל מַה שֶּׁעוֹלֵל לָנוּ! לֹא אֶסְלַח וְלֹא אֶשְׁכַּח! אֲבָל אֶת מַרְאוֹת הַסֵּבֶל שֶׁרָאִיתִי שָׁם – הַלְוַאי שֶׁיָּכֹלְתִּי לִשְׁכֹּחַ...

בֹּקֶר בְּאוֹשְׁוִיץ

"הֶרָאוּס! הֶרָאוּס! הֶרָאוּס!" (הַחוּצָה! הַחוּצָה! הַחוּצָה!), צָרְחוּ עָלֵינוּ הַגֶּרְמָנִים לִפְנוֹת בֹּקֶר, כְּשֶׁאוֹר הַשַּׁחַר עֲדַיִן לֹא נִרְאָה.

וְהַסְּפִירָה הִתְחִילָה. הַסְּפִירָה הַנּוֹרָאָה. שָׁעוֹת עָמַדְנוּ בְּקֹר עַז, כְּשֶׁרַק סְמַרְטוּט דַּק לְגוּפֵנוּ, בְּלִי לְבָנִים וּבְלִי בֶּגֶד חַם כָּלְשֶׁהוּ.

כָּךְ הִתְחִיל הַבֹּקֶר.

כָּל בֹּקֶר.

תְּחִלָּתוֹ הָיְתָה בָּאֵימָה, שֶׁהֶאֱפִילָה עַל הַיּוֹם הַבָּא עָלֵינוּ: אֶת מִי יוֹבִילוּ הַיּוֹם לַמִּשְׂרָפָה? הַגֶּרְמָנִים, עִם פְּנֵי הַבַּרְזֶל שֶׁלָּהֶם, בָּאִים לִסְפֹּר אוֹתָנוּ שׁוּב...

הַסְּפִירָה הַזֹּאת. הַיִּסּוּרִים. שָׁעוֹת שֶׁל עֲמִידָה בַּקֹּר, בַּגֶּשֶׁם. לְשֵׁם מָה לִסְפֹּר? הַאִם אֶפְשָׁר בִּכְלָל לִבְרֹחַ מִכָּאן? הַמָּקוֹם הַיָּחִיד, שֶׁאֵלָיו אֶפְשָׁר לִבְרֹחַ, הוּא הַמָּוֶת. דַּי לָגַעַת בְּגֶדֶר הַתַּיִל הַמְחֻשְׁמֶלֶת שֶׁסְּבִיבֵנוּ. לָגַעַת – וְלָמוּת. זֹאת הַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה לְהִמָּלֵט מֵהַמַּחֲנֶה הַזֶּה, הַמְאַיֵּם בְּכָל רֶגַע בְּעִנּוּי נוֹסָף.

חַיֵּינוּ בְּבֶהָלָה מַתְמֶדֶת. יוֹם־יוֹם לָקְחוּ נָשִׁים מִתּוֹכֵנוּ אֶל הַלֹּא־נוֹדָע, וַאֲנִי יָדַעְתִּי שֶׁגַּם תּוֹרִי יַגִּיעַ. הַיּוֹם אוֹ מָחָר. כִּי מֵאַיִן יְכוֹלָה לָבוֹא עֶזְרָה אוֹ הַצָּלָה? הַאִם מִישֶׁהוּ בָּעוֹלָם יוֹדֵעַ מָה קוֹרֶה לָנוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה?

אִלּוּ הָיָה לָנוּ נֶשֶׁק

הַפַּחַד מִפְּנֵי אַכְזְרִיּוּתָם שֶׁל הַגֶּרְמָנִים שָׁלַט בָּנוּ בְּלִי הֶרֶף. פַּחַד אֵין־קֵץ נִשְׁקַף מֵעֵינֵי כֻּלָּן סְבִיבִי, וּבְוַדַּאי גַּם מֵעֵינַי שֶׁלִּי. בְּלִי הֶרֶף נִסְרָה בִּי הַמַּחֲשָׁבָה: אִלּוּ הָיָה לָנוּ נֶשֶׁק, אֶפְשָׁר הָיָה לַעֲשׂוֹת מַשֶּׁהוּ. יָכֹלְנוּ לְהִתְקוֹמֵם נֶגֶד הַחַיָּלִים הַגֶּרְמָנִים, שֶׁאִבְּדוּ צֶלֶם אֱנוֹשׁ. אֵיךְ זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁפְּנֵיהֶם כִּפְנֵי בְּנֵי־אָדָם רְגִילִים? הֲרֵי אֵין בָּהֶם וְלוּ שֶׁמֶץ שֶׁל רְגָשׁוֹת אֱנוֹשִׁיִּים! רָאִיתִי אֶת עֵינֵיהֶם. מַבָּטָם יָרָה אֶרֶס שֶׁאֵין לְתָאֲרוֹ.

לוּ יָכֹלְתִּי לָצֵאת נֶגְדָּם! כֹּה עַז הָיָה רְצוֹנִי לְהִלָּחֵם בָּהֶם!

רַעְיוֹן הַנֶּשֶׁק לֹא הִרְפָּה מִמֶּנִּי. "לוּ רַק הָיָה לָנוּ נֶשֶׁק," אָמְרוּ גַּם כַּמָּה צְעִירוֹת שֶׁהִכַּרְתִּי מִתְּנוּעַת הַנֹּעַר בְּעִירֵנוּ, "עִם נֶשֶׁק הָיִינוּ יוֹצְאוֹת לְהִלָּחֵם נֶגֶד הַגֶּרְמָנִים – וְלוּ גַּם בִּידִיעָה בְּרוּרָה שֶׁנֵּהָרֵג."

יוֹצְאוֹת תְּנוּעוֹת הַנֹּעַר שֶׁבֵּינֵינוּ, רַק מִשְׁאָלָה אַחַת מִלְּאָה אֶת

לִבֵּנוּ: לוּ רַק הָיָה לָנוּ נֶשֶׁק!..

זֶה הָיָה אָז, בִּשְׁנַת 1944, בְּמַחֲנֵה הַהַשְׁמָדָה בְּאוֹשְׁוִיץ. אַךְ נֶשֶׁק לֹא הָיָה לָנוּ.

עֵינֶיהָ שֶׁל גְּבֶרֶת קִירְשֶׁנְבָּאוּם

הַמָּוֶת, שֶׁרִחֵף מֵעָלֵינוּ, טִשְׁטֵשׁ אֶת תְּחוּשַׁת הַזְּמַן. הַתַּאֲרִיכִים נִמְחֲקוּ מִזִּכְרוֹנִי. כַּמָּה זְמַן אֲנִי כְּבָר בְּאוֹשְׁוִיץ? לֹא יָדַעְתִּי. יָדַעְתִּי רַק דָּבָר אֶחָד: אֲנִי רְעֵבָה. רְעֵבָה עַד שֶׁהַכֹּל בְּתוֹכִי מִתְהַפֵּךְ מִכְּאֵב.

בִּשְׁתֵּי יָדַי לָחַצְתִּי עַל בִּטְנִי – אוּלַי זֶה יָקֵל עָלַי; אוּלָם הַכְּאֵב קָרַע מִבִּפְנִים וְנִמְשַׁךְ. נִסִּיתִי לְהַסִּיחַ אֶת דַּעְתִּי מֵהָרָעָב – וְלֹא מָצָאתִי דָּבָר שֶׁיָּכֹלְתִּי לַחְשֹׁב עָלָיו. שְׁתֵּי מִלִּים הִשְׁתַּלְּטוּ עָלַי וּמִלְּאוּ אֶת כָּל־כֵּלַי: אֲנִי רְעֵבָה.

הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁכְבָה לְיָדִי הָיְתָה רְעֵבָה אַף הִיא, וְלֹא חָדְלָה לִבְכּוֹת. הִכַּרְתִּי אוֹתָהּ. הָיִינוּ מֵאוֹתָהּ הָעִיר.

בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הִיא הָיְתָה מְלֵאַת בִּטָּחוֹן: "הַגֶּרְמָנִים לֹא יַצְלִיחוּ לַהֲרֹג אוֹתִי. אֲנִי מַרְגִּישָׁה שֶׁאֶתְגַּבֵּר עַל הַכֹּל." וְנִרְאֶה הָיָה שֶׁאָמְנָם כָּךְ.

וְעַכְשָׁו פִּתְאוֹם הִיא בּוֹכָה בְּלִי הַפְסָקָה.

"מַה קָּרָה לָךְ?" שָׁאַלְתִּי אוֹתָהּ.

בְּקוֹל חָנוּק הֵשִׁיבָה לִי: "הַיּוֹם נִהְיֵיתִי לְחַיָּה. הָרָעָב הוֹצִיא אוֹתִי מִדַּעְתִּי, וּכְשֶׁהוֹבִילוּ מִכָּאן אֶת חָבִית הַמָּרָק הָרֵיקָה, רַצְתִּי לֶחָבִית, הִתְכּוֹפַפְתִּי לְתוֹכָהּ וְגָרַפְתִּי בְּאֶצְבְּעוֹתַי פֵּרוּרִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ עַל הַדְּפָנוֹת. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ אֲחֵרוֹת לְהַגִּיעַ לֶחָבִית, דָּחַפְתִּי אוֹתָן, גַּם הִפַּלְתִּי מִישֶׁהִי... אַתְּ רוֹאָה לְמָה הִגַּעְתִּי?" הִתְיַפְּחָה.

מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא הָיָה בָּהּ עוֹד הַבִּטָּחוֹן שֶׁתִּתְגַּבֵּר עַל הַכֹּל.

מַחֲלַת שִׁלְשׁוּלִים וַהֲקָאוֹת, שֶׁסּוֹפָהּ מָוֶת, תָּקְפָה רַבִּים, וְיוֹם אֶחָד חָלְתָה גַּם הִיא. מֵרֶגַע לְרֶגַע הוּרַע מַצָּבָהּ, וּלְאַחַר יוֹמַיִם לֹא יָכְלָה לַעֲמֹד עַל רַגְלֶיהָ.

אֲנִי זוֹכֶרֶת אֶת פָּנֶיהָ הַמְּבֹהָלִים, כְּשֶׁחָשָׁה שֶׁהוֹלֶכֶת הִיא לָמוּת. בְּעִקָּר אֲנִי זוֹכֶרֶת אֶת עֵינֶיהָ. פַּחַד נוֹרָא נִשְׁקַף מֵהֶן כְּשֶׁהַגֶּרְמָנִי גָּרַר אוֹתָהּ. בְּעֵינֶיהָ רָאִיתִי אֶת מַה שֶּׁהִיא יָדְעָה: מוֹבִילִים אוֹתָהּ אֶל מוֹתָהּ.

הַגֶּרְמָנִים לָקְחוּ אוֹתָהּ, וְהִיא לֹא חָזְרָה עוֹד.

שָׁנִים רַבּוֹת חָלְפוּ מֵאָז, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נִצְבָּט בִּי לִבִּי מֵחָדָשׁ בְּכָל פַּעַם שֶׁאֲנִי נִזְכֶּרֶת בָּהּ. אֲנִי מִצְטַעֶרֶת שֶׁלֹּא נִסִּיתִי לְנַחֵם אוֹתָהּ כְּשֶׁבָּכְתָה, לְאַחַר שֶׁנִּסְּתָה לֶאֱסֹף פֵּרוּרִים מִן הֶחָבִית. הָיִיתִי צְרִיכָה לוֹמַר לָהּ: "אַל תַּאֲשִׁימִי אֶת עַצְמֵךְ. אַתְּ לֹא אֲשֵׁמָה. לֹא אַתְּ הָפַכְתְּ לְחַיָּה. הַגֶּרְמָנִים הֵם חַיּוֹת, תִּרְאִי אוֹתָם. תִּרְאִי אֶת הָרֶצַח בְּעֵינֵיהֶם. רַק הֵם אֲשֵׁמִים."

לְעוֹלָם לֹא אֶסְלַח לַגֶּרְמָנִים עַל שֶׁנָּהֲגוּ בָּנוּ כְּאִלּוּ אֲנַחְנוּ רְמָשִׂים מְאוּסִים, שֶׁשּׁוֹחֲקִים מִתַּחַת לְסוּלְיַת הַנַּעַל.

יָדַיִם עֲדִינוֹת

לֹא יָכֹלְתִּי לְהָבִין אֶת הָאַכְזְרִיּוּת הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת שֶׁל הַגֶּרְמָנִים הַנָּאצִים: כֵּיצַד הָפְכוּ לְרוֹצְחִים בְּלֹא זִיק שֶׁל רֶגֶשׁ אֱנוֹשִׁי? הַאִם אֵין הֵם בְּנֵי־אָדָם? אֵין לָהֶם מִשְׁפָּחוֹת? הַאִם אֵין הֵם בָּנִים לְאָב אוֹ לְאֵם? אוֹ אָבוֹת לִילָדִים? אֵיךְ הֵם יְכוֹלִים לְעַנּוֹת עַד מָוֶת תִּינוֹקוֹת קְטַנִּים, יְלָדִים וּזְקֵנִים? אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהָבִין אֶת הַהִתְעַלְּלוּת הַזֹּאת בַּיְּהוּדִים?

עוֹד בַּגֶּטוֹ הָיוּ הַחַיִּים סִיּוּט, חֲלוֹם בַּלָּהוֹת שֶׁמִּמֶּנּוּ רָצִיתִי

לְהִתְעוֹרֵר. אַחַר־כָּךְ גֹּרַשְׁנוּ לְאוֹשְׁוִיץ, וְהַחַיִּים נַעֲשׂוּ קָשִׁים מִנְּשֹׂא. כָּל רֶגַע הָיָה רָווּי פַּחַד מִפְּנֵי הַזְּוָעוֹת, שֶׁהַגֶּרְמָנִים הִנְחִיתוּ עָלֵינוּ בְּלִי הֶרֶף חֳדָשִׁים לִבְקָרִים.

יוֹם אֶחָד, לִפְנֵי הַצָּהֳרַיִם, צִוּוּ עָלֵינוּ הַגֶּרְמָנִים לָצֵאת מֵהַצְּרִיפִים לְ"צֶל־אַפֶּל" – לַסְּפִירָה שֶׁסָּפְרוּ אוֹתָנוּ בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב. "מַהֵר! מַהֵר!" זֵרְזוּ אוֹתָנוּ בְּאִיּוּמִים וּבְמַכּוֹת.

רַצְנוּ הַחוּצָה, אַלְפֵי נָשִׁים, וְנֶעֱמַדְנוּ בְּטוּרִים. רַצְנוּ, כִּי יָדַעְנוּ שֶׁמַּכִּים וּבוֹעֲטִים בְּאֵלֶּה שֶׁמִּתְקַשּׁוֹת לְהַדְבִּיק אֶת הָאֲחֵרוֹת. פָּקְדוּ עָלֵינוּ לַעֲמֹד כְּשֶׁיָּדֵינוּ מוּשָׁטוֹת לְפָנֵינוּ, עִם כַּפּוֹת הַיָּדַיִם כְּלַפֵּי מַעְלָה.

כַּעֲבֹר זְמַן־מָה הִגִּיעוּ קְצִינִים גֶּרְמָנִים, חָלְפוּ עַל פָּנֵינוּ וְסָקְרוּ אֶת כַּפּוֹת־הַיָּדַיִם הַמּוּשָׁטוֹת. הִסְתַּבֵּר שֶׁבָּחֲרוּ בְּנָשִׁים בַּעֲלוֹת כַּפּוֹת־יָדַיִם עֲדִינוֹת, בְּלִי שְׂרִיטוֹת אוֹ פְּגִיעוֹת כָּלְשֶׁהֵן.

הִתְאַמַּצְנוּ לְנַחֵשׁ: מָה הֵם זוֹמְמִים הַפַּעַם, הַגֶּרְמָנִים הָאֵלֶּה? לְאָן יִקְחוּ אֶת בַּעֲלוֹת כַּפּוֹת־הַיָּדַיִם הַיָּפוֹת? אוּלַי יִשְׁלְחוּ אוֹתָן לַעֲבוֹדָה עֲדִינָה כָּלְשֶׁהִי? לִמְקוֹמוֹת שֶׁבָּהֶם הַתְּנָאִים טוֹבִים יוֹתֵר? הִבַּטְתִּי עַל כַּפּוֹת־יָדַי. הָיְתָה לִי שְׂרִיטָה עַל כַּף־יָדִי הַיְמָנִית.

עָלַי לֹא הִצְבִּיעוּ הַגֶּרְמָנִים.

תָּהִיתִי אִם לְהִצְטַעֵר אוֹ לִשְׂמֹחַ; אוּלָם יָדַעְתִּי שֶׁהַגֶּרְמָנִים מְשַׂחֲקִים בָּנוּ בְּלִי רַחֵם, וְלָכֵן גַּם חָשַׁשְׁתִּי לְאֵלֶּה שֶׁנִּבְחֲרוּ זֶה עַתָּה מִבֵּין הַנָּשִׁים הָרַבּוֹת.

מְלֻוּוֹת בְּמִשְׁמַר הַגֶּרְמָנִים הֵן הָלְכוּ לְעֵבֶר הַשַּׁעַר, וַאֲנִי עָקַבְתִּי אַחֲרֵיהֶן בְּמַבָּטִי עַד שֶׁהָיוּ מֵעֵבֶר לַגָּדֵר הַחַשְׁמַלִּית, מִחוּץ לְשַׁעַר הַמַּחֲנֶה.

אַחַר־הַצָּהֳרַיִם נִדְהַמְתִּי מֵהַמַּרְאֶה שֶׁנִּגְלָה לְפָנַי: מֵעֵבֶר לַגָּדֵר הַחַשְׁמַלִּית, מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, רָאִיתִי אֶת הַנָּשִׁים בַּעֲלוֹת כַּפּוֹת־הַיָּדַיִם

הָעֲדִינוֹת סוֹחֲבוֹת מַשָּׂאוֹת כָּלְשֶׁהֵם, וְכוֹשְׁלוֹת בַּהֲלִיכָתָן. הִתְאַמַּצְתִּי לִרְאוֹת מַהוּ הַמַּשָּׂא שֶׁנָּשְׂאוּ, וְאָז רָאִיתִי אוֹתָן כְּפוּפוֹת מִכֹּבֶד הָאֲבָנִים הַגְּדוֹלוֹת שֶׁסָּחֲבוּ בִּידֵיהֶן.

עָקַבְתִּי אַחֲרֵיהֶן בְּמַבָּטִי לִרְאוֹת לְאָן הֵן סוֹחֲבוֹת אֶת הָאֲבָנִים וּלְשֵׁם מָה. נוֹכַחְתִּי לָדַעַת שֶׁהַנָּשִׁים הֶעֱבִירוּ אֲבָנִים כְּבֵדוֹת מֵעֲרֵמָה אַחַת לַעֲרֵמָה אַחֶרֶת, שֶׁהָיְתָה בְּמֶרְחָק רַב מֵהָרִאשׁוֹנָה, וּמִשָּׁם בַּחֲזָרָה. כָּכָה סְתָם. בְּלֹא כָּל מַטָּרָה. קָשֶׁה הָיָה לְהַאֲמִין! הַגֶּרְמָנִים הָאֵלֶּה! אֵיזֶה מִין יְצִירֵי אֱנוֹשׁ הֵם? הַאִם אֵין גְּבוּל לְאַכְזְרִיּוּתָם?

בְּצַעַר שֶׁאֵין לוֹ שִׁעוּר לִוִּיתִי אֶת הַנָּשִׁים הַלָּלוּ בְּמַבָּטִי. רָאִיתִי נָשִׁים שֶׁקָּרְסוּ וְנָפְלוּ עִם הָאֶבֶן שֶׁבִּידֵיהֶן, וְהַגֶּרְמָנִים הַחֲמוּשִׁים שֶׁשָּׁמְרוּ עֲלֵיהֶן הִצְלִיפוּ בָּהֶן, עַד שֶׁקָּמוּ. אַחַת הַנָּשִׁים נָפְלָה, וְגַם הִיא הִתְרוֹמְמָה לְאַחַר שֶׁנָּחֲתוּ עָלֶיהָ צְלִיפוֹת הַשּׁוֹט שֶׁל הַגֶּרְמָנִי. אוּלָם לְאַחַר שֶׁהֵרִימָה אֶת הָאֶבֶן, נָפְלָה, וְלֹא קָמָה עוֹד. הַגֶּרְמָנִי הִצְלִיף בָּהּ שׁוּב וָשׁוּב, וְאָז הִפְנֵיתִי אֶת מַבָּטִי מִשָּׁם וּמִהַרְתִּי לַחֲזֹר לַצְּרִיף. לֹא רָצִיתִי לַחְשֹׁב עַל גּוּפָהּ הַמְעֻנֶּה שֶׁל הָאִשָּׁה. בָּכִיתִי בְּתוֹכִי, וְיָדַעְתִּי מַה יִּהְיֶה בְּסוֹפָהּ: הִיא לֹא תָקוּם עוֹד עַל רַגְלֶיהָ, הִיא לֹא תִחְיֶה. רָצִיתִי לִצְעֹק: "דַּי! דַּי! הַפְסִיקוּ!" אֲבָל לֹא הָיָה אֶל מִי לִצְעֹק.

שָׁעוֹת רַבּוֹת בָּכִיתִי, וְגַם בַּלַּיְלָה לֹא נִרְגַּעְתִּי. לֵיל הַזְּוָעָה הַהוּא נִמְשַׁךְ בְּלִי סוֹף. לְעִתִּים נִרְדַּמְתִּי לְרֶגַע, וּמִיָּד הִתְעוֹרַרְתִּי בְּחַלְחָלָה. זֶה הָיָה לַיְלָה שֶׁל בִּעוּתִים בַּחֲלוֹם וּבְהָקִיץ.

וּמַה מְּצַפֶּה לִי? מַה יִּקְרֶה אִתִּי מָחָר? אֵילוּ עִנּוּיִים יַמְצִיא מָחָר הַמֹּחַ הַגֶּרְמָנִי הַמְעֻוָּת?

עוֹד מְעַט מַתְחִיל יוֹם חָדָשׁ. אוּלַי יִהְיֶה זֶה יוֹמִי הָאַחֲרוֹן. אוֹ אוּלַי יִקְרֶה מַשֶּׁהוּ פִּתְאוֹם, מַשֶּׁהוּ בִּלְתִּי־צָפוּי לַחֲלוּטִין, וְנִשְׁתַּחְרֵר מִכָּל הָאֵימָה הַזֹּאת? הַאִם אֶפְשָׁר עֲדַיִן לְקַוּוֹת?

שָׂנֵאתִי אֶת יָדַי

יַחַד עִם אֲסִירוֹת אֲחֵרוֹת הוֹבִילוּ אוֹתִי מֵאוֹשְׁוִיץ לְמַחֲנֵה כְּפִיָּה שֶׁל הַגֶּרְמָנִים, בְּאֵזוֹר תַּעֲשִׂיָּה צְבָאִית. שָׁם עָבַדְנוּ בְּיִצּוּר תַּחְמֹשֶׁת.

מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה הָיְתָה אָז בְּעִצּוּמָהּ, הַגֶּרְמָנִים הִשְׁמִידוּ אֶת הַיְּהוּדִים בְּאֹפֶן שִׁיטָתִי – וַאֲנִי, בְּעַל כָּרְחִי, מָצָאתִי אֶת עַצְמִי מְיַצֶּרֶת תַּחְמֹשֶׁת בַּעֲבוּר הָאוֹיֵב הַנּוֹרָא בְּיוֹתֵר שֶׁל הַיְּהוּדִים, בַּעֲבוּר הַצָּבָא הַגֶּרְמָנִי הַנָּאצִי. יָדַעְתִּי שֶׁבְּכָךְ אֲנִי עוֹזֶרֶת לָהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַנִּפְשָׁעִים. רִגְשֵׁי אָשָׁם כְּבֵדִים הֵעִיקוּ עָלַי. בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַיּוֹם חַשְׁתִּי שֶׁיָּדַי מְיַצְּרוֹת מָוֶת - לָנוּ, לַיְּהוּדִים שֶׁנּוֹתְרוּ עֲדַיִן בַּחַיִּים, וּלְצִבְאוֹת בַּעֲלוֹת־הַבְּרִית שֶׁלּוֹחֲמִים נֶגֶד הַגֶּרְמָנִים. אֲנִי, בְּמוֹ־יָדַי, עוֹזֶרֶת לַגֶּרְמָנִים לְנַצֵּחַ בַּמִּלְחָמָה.

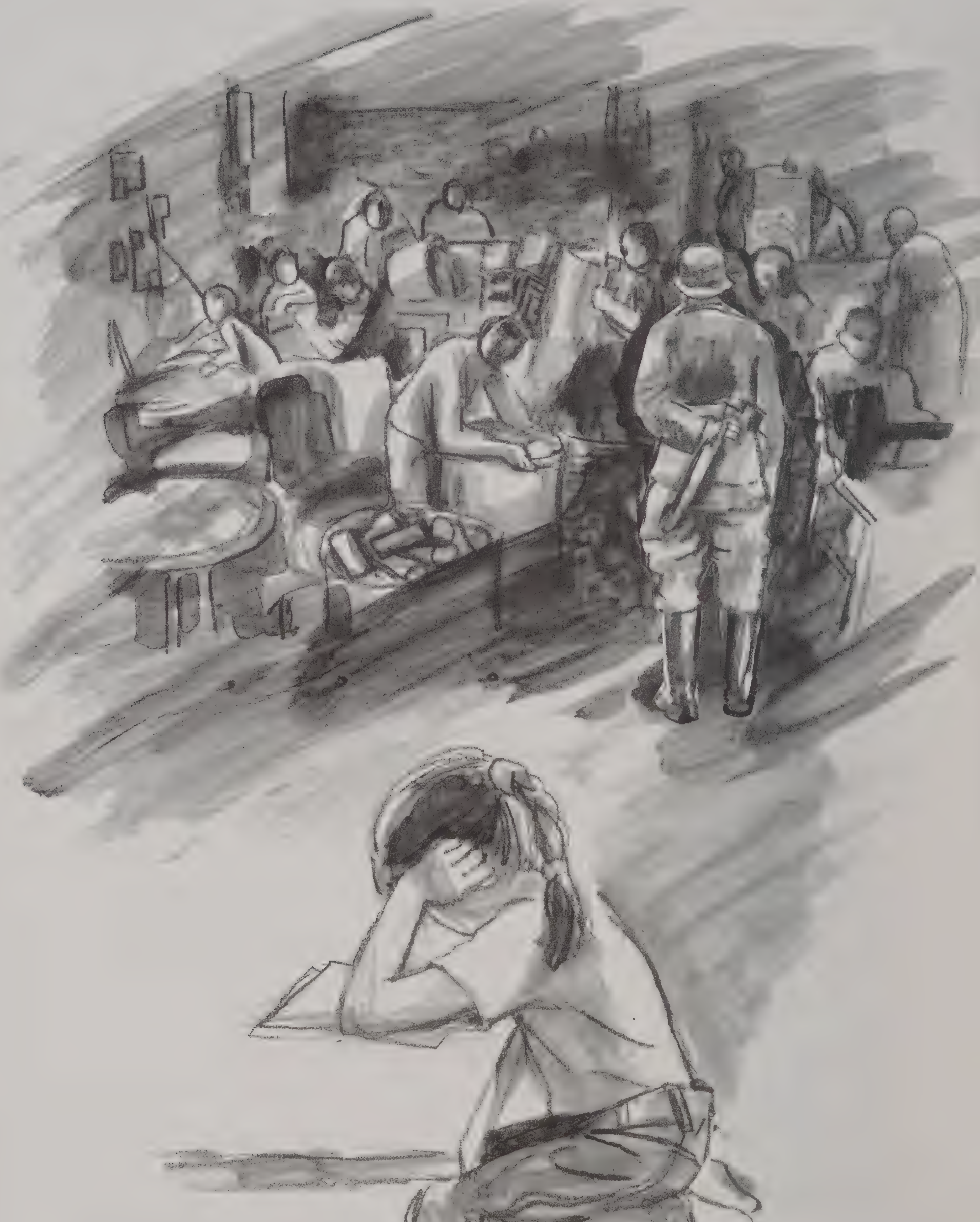
תִּעַבְתִּי אֶת יָדַי. וְזֹאת הָיְתָה הַרְגָּשָׁה נוֹרָאָה.

תְּחִלָּה הָיוּ בֵּינֵינוּ כַּמָּה נָשִׁים, שֶׁנִּסּוּ לְשַׁבֵּשׁ אֶת עֲבוֹדַת הַמְּכוֹנוֹת; אוּלָם הַשּׁוֹמְרִים הַגֶּרְמָנִים, שֶׁעָמְדוּ מֵעָלֵינוּ בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת, בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, עָלוּ עַל עִקְבוֹתֵיהֶן. הַנָּשִׁים שֶׁהָיוּ מְעֹרָבוֹת בָּעִנְיָן, וְגַם אֲחֵרוֹת שֶׁהָיוּ בְּקִרְבָתָן, נִשְׁלְחוּ חֲזָרָה לְאוֹשְׁוִיץ, לְהַשְׁמָדָה.

בְּאַחַד הַיָּמִים, לְאַחַר יוֹם עֲבוֹדָה מְפָרֵךְ, כְּשֶׁהוֹבִילוּ אוֹתָנוּ אֶל מְקוֹם מְגוּרֵינוּ, הִבַּטְתִּי בְּיָדַי, וּלְמַרְאָן נִתְקַפְתִּי תְּחוּשַׁת גֹּעַל. חַשְׁתִּי לְפֶתַע כְּאִלּוּ יָדַי בּוֹעֲרוֹת. הֵן הִזְכִּירוּ לִי שֶׁבְּמֶשֶׁךְ כָּל הַיּוֹם יִצַּרְתִּי נֶשֶׁק בִּשְׁבִיל הָאוֹיֵב הַגֶּרְמָנִי; שֶׁבִּשְׁתֵּי יָדַי אֲנִי מְיַצֶּרֶת מָוֶת לְאֵלֶּה שֶׁרוֹצִים לְהַצִּיל אוֹתָנוּ.

כָּל־כָּךְ שָׂנֵאתִי אֶת יָדַי!

הַהַרְגָּשָׁה הַזֹּאת כִּמְעַט הֵבִיאָה אוֹתִי עַד טֵרוּף. נִתְקַפְתִּי רָצוֹן עַז לְהִשְׁתַּחְרֵר מִכַּפּוֹת־יָדַי; לֹא לָחוּשׁ אוֹתָן עוֹד; שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְחֻבָּרוֹת

לְגוּפִי. לֹא יָדַעְתִּי כֵּיצַד לְהָקֵל עַל מְצוּקָתִי, וְאָז אָמַרְתִּי בְּלִבִּי: "הַיָּדַיִם אֵינָן אֲנִי. אֲנִי רַק שְׁתֵּי עֵינַיִם דּוֹמְעוֹת, הַמַּבִּיטוֹת אֶל הַסּוֹף הָרֵיק..."

אוּלָם הָעִנּוּי הַנַּפְשִׁי נִמְשַׁךְ. חַשְׁתִּי עַל גּוּפִי אֶת עֵינֵיהֶם הַמַּאֲשִׁימוֹת שֶׁל אֵלֶּה שֶׁעֻנּוּ וְנִרְצְחוּ, כְּאִלּוּ הִזְהִירוּ אוֹתִי: "חִדְלִי! הַפְסִיקִי לְיַצֵּר מָוֶת לִיהוּדִים נוֹסָפִים..."

מְאֹד שָׂנֵאתִי אֶת יָדַי.

אוֹרְלִי הָיְתָה נִרְגֶּשֶׁת בְּיוֹתֵר לְאַחַר שֶׁסִּיְּמָה לִקְרֹא אֶת הַדַּף "שָׂנֵאתִי אֶת יָדַי". הִיא נִזְכְּרָה בַּמַּבָּט הַמְּשֻׁנֶּה, שֶׁבּוֹ הִסְתַּכְּלָה סַבְתָּא בְּיָדֶיהָ. הֲיִתָּכֵן שֶׁעֲדַיִן רוֹדֵף אוֹתָהּ אוֹתוֹ הַזִּכָּרוֹן? אוֹרְלִי הִתְלַבְּטָה אִם תּוּכַל לְשׂוֹחֵחַ אִתָּהּ עַל כָּךְ. אוּלַי תֹּאמַר לָהּ, לְסַבְתָּא, שֶׁיֵּשׁ לָהּ יָדַיִם טוֹבוֹת. טוֹבוֹת מְאֹד. וְאוֹהֲבוֹת.

לְאַחַר הַפְסָקָה נִגְּשָׁה אוֹרְלִי לִקְרֹא אֶת הַדַּפִּים מֵהַמַּעֲטָפָה הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהֵבִיא אָבִיהָ מִסַּבְתָּא.

הִיא לֹא קָרְאָה אֶת הַדַּפִּים בְּרֶצֶף. בְּכָל פַּעַם קָרְאָה כַּמָּה מֵהֶם.

בְּאַחַד הַיָּמִים, כְּשֶׁפָּתְחָה אֶת הַמַּעֲטָפָה הַחוּמָה הַשְּׁנִיָּה, בָּלַט לְעֵינֶיהָ גִּלָּיוֹן נְיָר מְיֻחָד שֶׁטֶּרֶם קָרְאָה. כְּתַב־הַיָּד הָיָה שׁוֹנֶה, כְּמוֹ לֹא לְעַצְמָהּ הוּא מְיֹעָד.

אוֹרְלִי לָקְחָה אֶת הַדַּף לְיָדֶיהָ וְקָרְאָה:

לְזִכְרָהּ שֶׁל אֲחוֹתִי, עָדָה פְרִידְמַן ז"ל

לְאַחַר קְרִיאַת הַכּוֹתֶרֶת נִזְכְּרָה אוֹרְלִי, שֶׁלְּסַבְתָּא הָיְתָה אָחוֹת, עָדָה. סַבְתָּא אַף הִזְכִּירָה אוֹתָהּ פְּעָמִים רַבּוֹת, אוּלָם לֹא סִפְּרָה עַל הַמָּקוֹם אוֹ הַזְּמַן שֶׁבָּהֶם נִסְפְּתָה.

בְּהִתְרַגְּשׁוּת רַבָּה הֵחֵלָּה אוֹרְלִי לִקְרֹא:

הַמָּקוֹם: מַחֲנֵה הַהַשְׁמָדָה בֶּרְגֶן־בֶּלְזֶן.

הַזְּמַן: 1945, יָמִים סְפוּרִים לִפְנֵי שִׁחְרוּר הַמַּחֲנֶה מֵהַצָּבָא הַנָּאצִי הַגֶּרְמָנִי.

לֹא הָיָה גְּבוּל לַסֵּבֶל, שֶׁהַגֶּרְמָנִים גָּרְמוּ לַנָּשִׁים הַיְּהוּדִיּוֹת. זֶה כַּמָּה יָמִים שֶׁאַלְפֵי הַנָּשִׁים לֹא קִבְּלוּ כָּל אֹכֶל. אֲסִירוֹת הַמַּחֲנֶה, שֶׁנּוֹתְרוּ עֲדַיִן בַּחַיִּים, שֵׁרְכוּ אֶת רַגְלֵיהֶן בְּקֹשִׁי. רְעֵבוֹת הָיוּ. רְעֵבוֹת כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁהָיוּ מוּכָנוֹת לֶאֱכֹל כָּל דָּבָר בָּעוֹלָם. אוּלָם לֹא הָיָה סְבִיבָן דָּבָר.

וַחֲלָשׁוֹת הָיוּ. חֻלְשָׁתָן גָּבְרָה מֵרֶגַע לְרֶגַע. רַבּוֹת לֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד עוֹד עַל רַגְלֵיהֶן, וּכְשֶׁהִתְיַשְּׁבוּ לֹא נִשְׁאַר בָּהֶן כֹּחַ לָקוּם. בַּמָּקוֹם שֶׁבּוֹ יָשְׁבוּ נִשְׁכְּבוּ לְאַחַר־מִכֵּן, וְעָצְמוּ אֶת עֵינֵיהֶן אֶל מוֹתָן. אֵלֶּה שֶׁהִתְהַלְּכוּ עֲדַיִן הִבִּיטוּ סְבִיבָן בְּעֵינַיִם כְּבוּיוֹת. לֹא נִשְׁאַר בָּהֶן כֹּחַ לְקַוּוֹת.

עָדָה פְרִידְמַן עָצְמָה אֶת עֵינֶיהָ. הִיא עֲדַיִן יָשְׁבָה. הִיא נִסְּתָה לַעֲשׂוֹת מַאֲמָץ נוֹסָף לָקוּם, לִפְסֹעַ – אוּלַי תִּמְצָא מַשֶּׁהוּ לֶאֱכֹל. הִיא הִתְאַמְּצָה לָקוּם, אֲבָל כֹּחוֹתֶיהָ לֹא עָמְדוּ לָהּ. עוֹד נִסָּיוֹן אַחֲרוֹן – וְכֹחָהּ אָזַל. הִיא נִשְׁכְּבָה עַל צִדָּהּ. לְיָדָהּ הִתְמוֹטְטוּ נָשִׁים. אַחַת מֵהֶן נִסְּתָה לִצְעֹד עוֹד צַעַד, אוּלָם לֹא יָכְלָה, הִתְמוֹטְטָה וְנָפְלָה עַל עָדָה פְרִידְמַן.

בְּמַאֲמָץ עָצוּם נִסְּתָה עָדָה פְרִידְמַן לְהָסִיר מֵעָלֶיהָ אֶת הַמַּשָּׂא, וְהַדָּבָר עָלָה בְּיָדָהּ. עַתָּה הָיְתָה שְׁכוּבָה, כְּרַבּוֹת אֲחֵרוֹת סְבִיבָהּ, מִקְצָתָן נוֹשְׁמוֹת עֲדַיִן, אֲחֵרוֹת כְּבָר נָפְחוּ אֶת נִשְׁמָתָן.

הִיא שָׁכְבָה בְּעֵינַיִם פְּקוּחוֹת וַעֲדַיִן נָשְׁמָה, כְּשֶׁרִבְקָה קְלַיְן עָבְרָה

לְיָדָהּ, מִתְנוֹדֶדֶת אַף הִיא מֵרָעָב. הֵן הִכִּירוּ זוֹ אֶת זוֹ. בְּנוֹת אוֹתָהּ עִיר הָיוּ, וְלָמְדוּ יַחַד בְּבֵית־הַסֵּפֶר.

"נַסִּי לָקוּם, עָדָה! אַל תִּשְׁכְּבִי פֹּה בֵּין הַמֵּתִים," בִּקְשָׁה רִבְקָה, "אַתְּ שׁוֹמַעַת אֶת הַהַפְגָּזוֹת? אוּלַי הַמִּלְחָמָה מִסְתַּיֶּמֶת, וְאוּלַי נִשְׁתַּחְרֵר בְּקָרוֹב," נִסְּתָה לְהָפִיחַ בְּעָדָה תִּקְוָה. עָדָה הִבִּיטָה בָּהּ בְּמַבָּט מָלֵא אֵימָה, הִתְאַמְּצָה לוֹמַר מַשֶּׁהוּ, אוּלָם כֹּחוֹתֶיהָ הָאַחֲרוֹנִים עֲזָבוּ אוֹתָהּ. הִיא הִתְקַשְּׁתָה לְדַבֵּר. שׁוּם הֶגֶה לֹא יָצָא עוֹד מִפִּיהָ.

רִבְקָה קְלַיְן הִפְצִירָה בָּהּ שֵׁנִית: "קוּמִי, קוּמִי, צָרִיךְ לָלֶכֶת לִמְצֹא מַשֶּׁהוּ."

אוּלָם עָדָה פְרִידְמַן רַק הִבִּיטָה בָּהּ, עַד שֶׁעֵינֶיהָ נֶעֶצְמוּ.

לַמָּחֳרָת שֻׁחְרַר מַחֲנֵה הַהַשְׁמָדָה בֶּרְגֶן־בֶּלְזֶן. רִבְקָה קְלַיְן הָלְכָה אֶל עָדָה פְרִידְמַן לְבַשֵּׂר לָהּ עַל הַשִּׁחְרוּר. הִיא חִפְּשָׂה אוֹתָהּ, אַךְ לַשָּׁוְא. מַבָּטָהּ נָפַל עַל עֲרֵמַת גְּוִיּוֹת. עָדָה פְרִידְמַן הָיְתָה מֻטֶּלֶת בֵּינֵיהֶן לְלֹא רוּחַ חַיִּים.

עָדָה פְרִידְמַן הָיְתָה אֲחוֹתִי הַקְּטַנָּה, זִכְרוֹנָהּ לִבְרָכָה.

אוֹרְלִי נִזְהֲרָה שֶׁדִּמְעוֹתֶיהָ לֹא יַרְטִיבוּ אֶת הַדַּפִּים. לְנֶגֶד עֵינֶיהָ רָאֲתָה אֶת סַבְתָּא, שֶׁנִּמְנְעָה מִלְּסַפֵּר לָהֶם עַל הַכְּאֵב שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת בְּלִבָּהּ. אוֹרְלִי תָּהֲתָה בַּפַּעַם הַמִּי יוֹדֵעַ כַּמָּה, כֵּיצַד מִתְמוֹדֶדֶת סַבְתָּא עִם כָּל הַזִּכְרוֹנוֹת הָאֵלֶּה...

עֶצֶב רַב יָרַד עָלֶיהָ, וְאֶת הֶמְשֵׁךְ קְרִיאַת הַדַּפִּים דָּחֲתָה לְיוֹם אַחֵר.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

שְׁרִיטָה, סְפּוֹרְט וְצִיפְּקָה

"כּוֹתֶרֶת עֲצוּבָה," אָמְרָה אוֹרְלִי בְּלִבָּהּ, כְּשֶׁלָּקְחָה יוֹם אֶחָד לְיָדֶיהָ אֶת הַדַּף הַבָּא:

הַשְּׂרִיטָה הַמְדַמֶּמֶת

לְאַחַר שֶׁהַגֶּרְמָנִים הוּבְסוּ, הִשְׁתַּחְרַרְתִּי מִמַּחֲנֵה הַמָּוֶת וְהִגְשַׁמְתִּי אֶת חֲלוֹמִי מִלִּפְנֵי הַמִּלְחָמָה: עָלִיתִי לָאָרֶץ.

בָּאָרֶץ הִצְטָרַפְתִּי לִקְבוּצַת צְעִירִים וּצְעִירוֹת, שֶׁיָּצְאוּ לַעֲבֹד בְּהַכְשָׁרָה חַקְלָאִית. יוֹם אֶחָד יָצָאנוּ לְשָׂדֶה מְכֻסֶּה אֲבָנִים קְטַנּוֹת וּגְדוֹלוֹת. אוֹתוֹ יוֹם עָבַדְנוּ בְּסִקּוּל.

הָיָה צָרִיךְ לְנַקּוֹת אֶת הַשֶּׁטַח מֵהָאֲבָנִים, כְּדֵי שֶׁאֶפְשָׁר יִהְיֶה לַחֲרֹשׁ, וּלְאַחַר מִכֵּן לִזְרֹעַ, וּלְגַדֵּל יְבוּלִים. זוֹ הָיְתָה עֲבוֹדָה קָשָׁה. הַבַּחוּרִים הֶעֱמִיסוּ אֶת הָאֲבָנִים הַגְּדוֹלוֹת עַל עֲגָלָה שֶׁהָיְתָה מְחֻבֶּרֶת לְטְרַקְטוֹר, וְהַבַּחוּרוֹת, בֵּינֵיהֶן גַּם אֲנִי, אָסַפְנוּ אֶת הָאֲבָנִים הַקְּטַנּוֹת יוֹתֵר לַעֲרֵמוֹת, וְהַבַּחוּרִים הֶעֱלוּ אוֹתָן עַל הָעֲגָלָה.

כַּנִּרְאֶה שֶׁיָּדִי נִשְׂרְטָה מֵאֶבֶן כָּלְשֶׁהִי, כִּי הֻפְתַּעְתִּי לִרְאוֹת אֶת כַּף־יָדִי מְדַמֶּמֶת. הִתְחַלְחַלְתִּי. לְנֶגֶד עֵינַי קָם לְפֶתַע אוֹתוֹ מַרְאֶה מֵאוֹשְׁוִיץ, אוֹתָן הַנָּשִׁים שֶׁסָּחֲבוּ אֲבָנִים, כְּשֶׁהַגֶּרְמָנִי מַצְלִיף בָּהֶן

בְּשׁוֹטוֹ. מַבָּטִי הָיָה מְרֻתָּק לְיָדֵי הַשְּׂרוּטָה, וְרַעַד חָלַף בְּגוּפִי.

"מַה קָּרָה לָךְ? אַתְּ מַרְגִּישָׁה לֹא טוֹב?" שָׁמַעְתִּי אֶת קוֹלָהּ שֶׁל חֲבֶרְתִּי שֶׁעָבְדָה בְּקִרְבָתִי.

"זֶה בְּסֵדֶר," אָמַרְתִּי לָהּ, וְהִזְדַּקַּפְתִּי.

עָמַדְתִּי זְקוּפָה וְהִבַּטְתִּי סְבִיבִי, וְהַמַּרְאֶה שֶׁרָאִיתִי חִמֵּם אֶת לִבִּי: צְעִירִים יְהוּדִים עוֹבְדִים עַל אֲדָמָה יְהוּדִית! מְנַגְּבִים זֵעָה. שׁוֹתִים מַיִם. סוֹקְרִים אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה הַנְּקִיָּה מֵאֲבָנִים וּמַחֲלִיפִים חִיּוּכִים.

הִבַּטְתִּי בְּיָדַי הַשְּׂרוּטוֹת: עֲבוֹדָה רְאוּיָה הֵן עוֹשׂוֹת. עֲבוֹדָה רְאוּיָה.

נֶאֱנַחְתִּי בַּהֲקָלָה וְהִבַּטְתִּי בְּסִפּוּק רַב בְּכַפּוֹת־יָדַי: הֵן בְּסֵדֶר גָּמוּר; וְאוּלַי לֹא אֶתְיַסֵּר עוֹד עַל שֶׁיָּצַרְתִּי מָוֶת בְּמַחֲנוֹת הַגֶּרְמָנִים.

לְפֶתַע נִמְלֵאתִי שִׂמְחָה: הַיָּדַיִם שֶׁלִּי טוֹבוֹת! כַּמָּה טוֹב לִי אִתָּן!

לְאַחַר חֳדָשִׁים מִסְפָּר, כְּשֶׁנָּסַעְתִּי בָּאוֹטוֹבּוּס וְחָלַפְתִּי עַל־פְּנֵי הָאֵזוֹר שֶׁבּוֹ עָבַדְתִּי בְּסִקּוּל, הֻפְתַּעְתִּי בְּיוֹתֵר: הַשָּׂדֶה הַהוּא הָפַךְ לְגַן פּוֹרֵחַ!

הָיוּ עוֹד דַּפִּים, שֶׁבָּהֶם בִּטְּאָה סַבְתָּא אֶת שִׂמְחוֹתֶיהָ.

אוֹרְלִי נֶהֶנְתָה מְאֹד לִקְרֹא דַּפִּים אֵלֶּה, שֶׁחֶלְקָם נִכְתְּבוּ בִּזְמַנִּים שֶׁבָּהֶם טֶרֶם נוֹלְדָה.

בְּדַפִּים אֵלֶּה נוֹכְחָה אוֹרְלִי לָדַעַת עַד כַּמָּה מְנַסָּה סַבְתָּא לִלְחֹם בַּזִּכְרוֹנוֹת מֵהַשּׁוֹאָה, זִכְרוֹנוֹת הָרוֹדְפִים אוֹתָהּ, וְעַד כַּמָּה יוֹדַעַת הִיא לִשְׂמֹחַ עִם הַמְּצִיאוּת, שֶׁבָּהּ הִיא וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ חַיִּים: אֲנָשִׁים חָפְשִׁים בִּמְדִינַת יִשְׂרָאֵל.

כְּשֶׁבָּאָה אוֹרְלִי יוֹם אֶחָד לְבַקֵּר אֶת סַבְתָּא, צִפְּתָה לָהּ הַפְתָּעָה:

סַבְתָּא יָשְׁבָה מוּל הַטֶּלֶוִיזְיָה, צוֹפָה בְּשִׁדּוּר סְפּוֹרְט וְקוֹרֶנֶת. אוֹרְלִי הִשְׁתּוֹמְמָה:

"זֶה לֹא מִשְׂחַק הַכַּדּוּרְסַל בְּגֶרְמַנְיָה? מִמָּתַי אַתְּ צוֹפָה בְּמִשְׂחֲקֵי סְפּוֹרְט?" הִיא הִבִּיטָה בְּסַבְתָּא בְּפְלִיאָה.

"שְׁבִי, שְׁבִי וְתִרְאִי," רָמְזָה לָהּ סַבְתָּא לָשֶׁבֶת לְיָדָהּ, "בָּאת בְּדִיּוּק בַּזְּמַן הַנָּכוֹן, שֶׁנּוּכַל לְהִתְלַהֵב יַחַד!"

כְּשֶׁעֵינֶיהָ עַל הַמִּרְקָע, הִתְיַשְּׁבָה אוֹרְלִי לְיַד סַבְתָּא וְהֵצִיצָה בָּהּ לְעִתִּים.

אִישׁוֹנֶיהָ שֶׁל סַבְתָּא הִתְרַחֲבוּ לְנֹכַח הַמַּרְאֶה: עַל אַדְמַת גֶּרְמַנְיָה מִתְנוֹסְסִים דִּגְלֵי יִשְׂרָאֵל! כָּחֹל־לָבָן!

"זֶה מַרְאֶה שֶׁאֲפִלּוּ בַּחֲלוֹם לֹא יָכֹלְתִּי לַחְשֹׁב עָלָיו! תִּרְאִי, תִּרְאִי, שַׂחְקָנִים שֶׁלָּנוּ מִיִּשְׂרָאֵל מְשַׂחֲקִים בְּגֶרְמַנְיָה! נֶגֶד קְבוּצָה גֶּרְמָנִית! וְהִנֵּה הַדֶּגֶל שֶׁלָּנוּ! תִּרְאִי אֵיךְ דִּגְלֵי יִשְׂרָאֵל מוּנָפִים בְּתוֹךְ הַקָּהָל הַגֶּרְמָנִי! זָכִינוּ לָזֶה! כֵּן! הַדֶּגֶל שֶׁלָּנוּ מִתְנוֹסֵס לְתִפְאֶרֶת בְּגֶרְמַנְיָה! מָגֵן־דָּוִד, וְעוֹד מָגֵן־דָּוִד, וְעוֹד אֶחָד, וּתְכֵלֶת־לָבָן! כָּל־כָּךְ יָפֶה! חָפְשִׁיִּ!" הִתְלַהֲבָה סַבְתָּא.

אֲבָל אוֹשְׁוִיץ הִכָּה בָּהּ פִּתְאוֹם.

הַאֻמְנָם הַמַּרְאֶה הַזֶּה בַּטֶּלֶוִיזְיָה זוֹ מְצִיאוּת? הִיא עָצְמָה לְרֶגַע אֶת עֵינֶיהָ וּפָקְחָה אוֹתָן אֶל הַמִּרְקָע: אָמְנָם כֵּן! דֶּגֶל כָּחֹל־לָבָן עִם מָגֵן־דָּוִד מִתְנוֹסֵס מֵעַל לְקָהָל גָּדוֹל וּמֵרִיעַ בְּעִיר גֶּרְמָנִית! בְּהִתְרַגְּשׁוּת רַבָּה הִבִּיטָה אוֹרְלִי בְּסַבְתָּא, שֶׁעוֹדְדָה בְּקוֹל רָם אֶת הַסְּפּוֹרְטָאִים שֶׁעַל מִרְקַע הַטֶּלֶוִיזְיָה:

"הֵי, בַּחוּרִים, אַתֶּם שֶׁמְּשַׂחֲקִים שָׁם עַכְשָׁו, אֲנַחְנוּ גֵּאִים בָּכֶם! הֱיוּ אַמִּיצִים! הֱיוּ חֲזָקִים! הַלְּבָבוֹת פֹּה בְּיִשְׂרָאֵל פּוֹעֲמִים אִתְּכֶם שָׁם!"

וּלְאוֹרְלִי אָמְרָה:

"הַאִם אַתְּ יְכוֹלָה לְתָאֵר לְעַצְמֵךְ כַּמָּה אֲנִי נִרְגֶּשֶׁת לִרְאוֹת סְפּוֹרְטָאִים יְהוּדִים מִיִּשְׂרָאֵל מְשַׂחֲקִים עַל אַדְמַת גֶּרְמַנְיָה? תִּרְאִי אוֹתָם! כְּשָׁוִים בֵּין שָׁוִים הֵם מְשַׂחֲקִים עִם צֶאֱצָאֵי אוֹתָם גֶּרְמָנִים, שֶׁרָצוּ לְהַשְׁמִיד אוֹתָנוּ. אוּלָם הַדָּבָר לֹא עָלָה בְּיָדָם – וְעַם יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם! לֹא אִכְפַּת לִי הַסַּלִּים, לֹא חֲשׁוּבוֹת הַקְּלִיעוֹת, כִּי אֲנַחְנוּ, הַיְּהוּדִים, נִצַּחְנוּ אוֹתָם! וּדְעִי לָךְ, אוֹרְלִי: אִם יִקְלְעוּ וְאִם לָאו – נִצַּחְנוּ אֶת הַגֶּרְמָנִים!"

בְּאַחַד הַיָּמִים, כְּשֶׁאוֹרְלִי יָשְׁבָה בַּבַּיִת וְקָרְאָה בַּדַּפִּים שֶׁסַּבְתָּא כָּתְבָה, שָׁמְעָה אֶת אִמָּהּ קוֹרֵאת לָהּ:

"אוֹרְלִי, בּוֹאִי תִּרְאִי, צִיפְּקָה בָּאָה לְבַקֵּר אוֹתָנוּ!"

"אֲנִי בָּאָה," אָמְרָה אוֹרְלִי וְרָצָה לִשְׁטֹף אֶת עֵינֶיהָ מֵהַדְּמָעוֹת. "שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁוּ", אָמְרָה בְּלִבָּהּ, "שֶׁצִיפְּקָה לֹא תִּרְאֶה".

צִיפְּקָה גָּרָה בְּקִרְבַת בֵּיתָם שֶׁל אוֹרְלִי וּמִשְׁפַּחְתָּהּ, וּלְעִתִּים נִכְנְסָה אֲלֵיהֶם לְבִקּוּר קָצָר.

"גַּם אַתְּ כְּבָר נִדְבַּקְתְּ בַּשַּׁפַּעַת?" שָׁאֲלָה צִיפְּקָה, כְּשֶׁרָאֲתָה אֶת עֵינֶיהָ הָאֲדֻמּוֹת שֶׁל אוֹרְלִי.

אוֹרְלִי לֹא רָצְתָה לְשַׁקֵּר: "זֶה לֹא שַׁפַּעַת... זֶה... קָרָאתִי מַשֶּׁהוּ עָצוּב מְאֹד..."

"גַּם לִי הָיוּ הַיּוֹם עֵינַיִם אֲדֻמּוֹת בְּבֵית־הַסֵּפֶר," נִכְנַס יָנִיב לְדִבְרֵיהֶן וְהֵסִיט אֶת הַשִּׂיחָה לְנוֹשֵׂא אַחֵר, לְשִׂמְחָתָהּ שֶׁל אוֹרְלִי.

"לָמָּה? מַה קָּרָה?" שָׁאֲלָה אִמָּא אֶת יָנִיב.

"אָז כָּכָה," הֵחֵל יָנִיב לְסַפֵּר, "פַּעַם אָמַרְתִּי לְסַבְתָּא שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ בְּעַל־פֶּה אֶת הַמִּסְפָּר שֶׁיֵּשׁ לָהּ עַל הַיָּד, וְשָׁאַלְתִּי אוֹתָהּ לָמָּה הַגֶּרְמָנִים

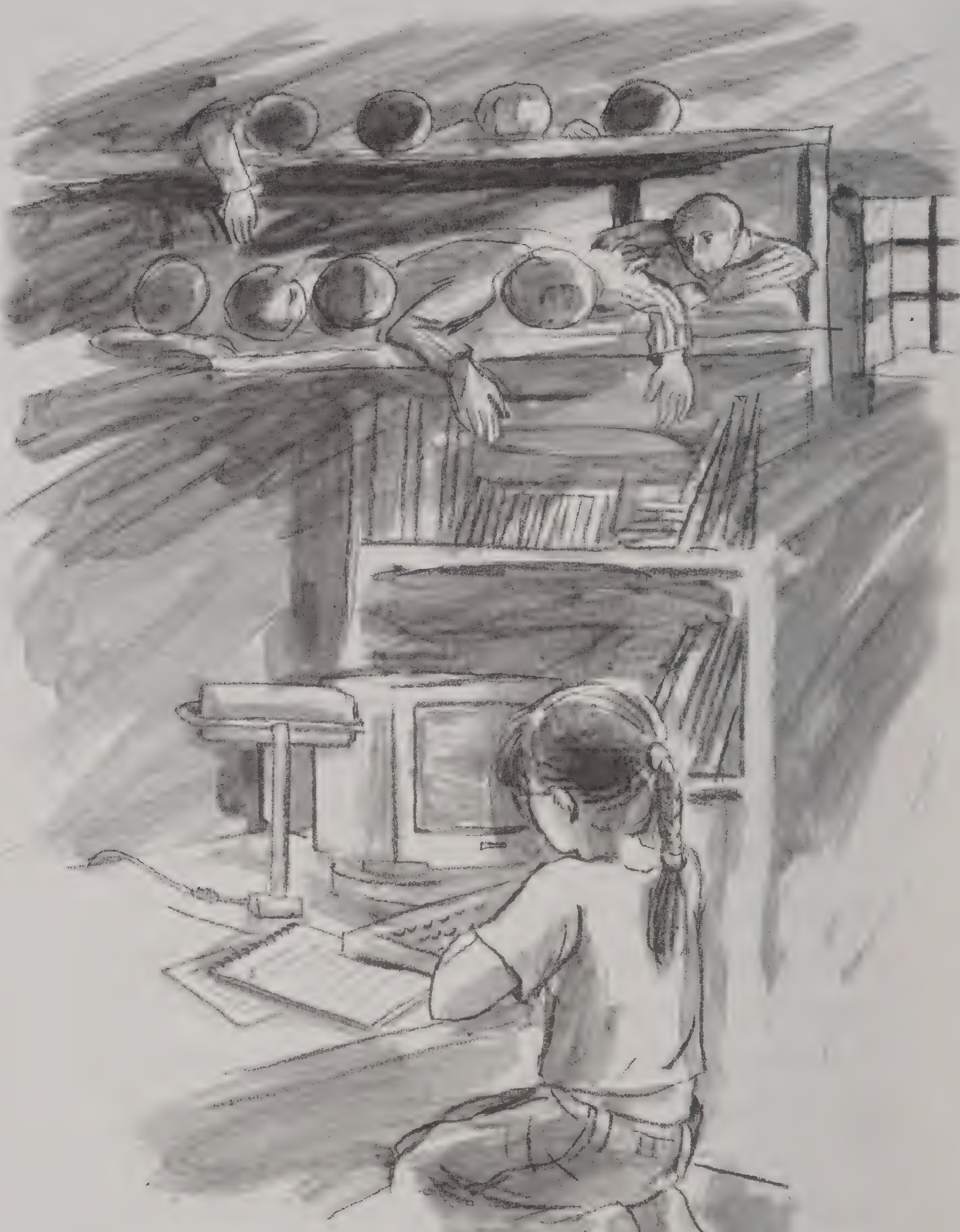
עָשׂוּ לָהּ אֶת זֶה. אָז עַכְשָׁו, שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ, הַמִּסְפָּר הַזֶּה עָצוּב לִי מְאֹד. וְהַיּוֹם, בְּשִׁעוּר חֶשְׁבּוֹן, הַתּוֹצָאָה הָיְתָה בְּדִיּוּק הַמִּסְפָּר שֶׁרָאִיתִי עַל הַיָּד שֶׁל סַבְתָּא. אָז נִהְיֵיתִי נוֹרָא עָצוּב. אֲבָל פִּתְאוֹם הָיָה לִי רַעְיוֹן, וְהִתְחַלְתִּי לְקַשֵּׁט אֶת הַמִּסְפָּר בְּעֶפְרוֹנוֹת צִבְעוֹנִיִּים. וּפִתְאוֹם זֶה הָיָה... זֶה הָיָה כְּאִלּוּ שֶׁסַּבְתָּא הָיְתָה בֵּין פְּרָחִים וּמְכוֹנִיּוֹת וּבָלוֹנִים, וְעוֹד כָּל מִינֵי דְּבָרִים יָפִים. אֲבָל הַמּוֹרָה רָאֲתָה וְנוֹרָא הִתְרַגְּזָה עָלַי, וְאָמְרָה שֶׁאֲנִי מְקַשְׁקֵשׁ בַּמַּחְבֶּרֶת, וַאֲנִי בָּכִיתִי, וּפִתְאוֹם נִכְנְסָה הַמְּנַהֶלֶת וְשָׁאֲלָה אוֹתִי לָמָּה עָשִׂיתִי אֶת זֶה, וּכְשֶׁסִּפַּרְתִּי לָהּ... "

יָנִיב סִיֵּם אֶת סִפּוּרוֹ בְּחִיּוּךְ מִפֶּה לְאֹזֶן, כִּמְנַצֵּחַ. אַחַר־כָּךְ הִקְשִׁיב בְּעִנְיָן לַשִּׂיחָה בֵּין אִמּוֹ לְצִיפְּקָה. הֵן דִּבְּרוּ עַל עִנְיָנִים שֶׁהוּא לֹא הֵבִין. יָנִיב קִוָּה לִשְׁמֹעַ מִצִּיפְּקָה עוֹד דְּבָרִים, אֲבָל יָדַע שֶׁאָסוּר לִשְׁאֹל אֶת סַבְתָּא צִיפְּקָה עַל מַה שֶּׁקָּרָה לָהּ כְּשֶׁהָיְתָה יַלְדָּה, כְּשֶׁהַגֶּרְמָנִים הָרְגוּ אֶת הַהוֹרִים שֶׁלָּהּ.

כְּשֶׁיָּנִיב יָצָא מֵהַחֶדֶר, הִתְבָּרְרָה לְצִיפְּקָה הַסִּבָּה הָאֲמִתִּית לְעֵינֶיהָ הָאֲדֻמּוֹת שֶׁל אוֹרְלִי, וְלִפְנֵי שֶׁעָזְבָה הִצִּיעָה לְאִמָּהּ: "פְּעָמִים רַבּוֹת בִּקְּשׁוּ מִמֶּנִּי יְלָדַי, שֶׁאֲסַפֵּר לָהֶם עַל מַה שֶּׁעָבַר עָלַי כְּשֶׁהָיִיתִי יַלְדָּה בִּזְמַן הַשּׁוֹאָה. לְבַסּוֹף הִסְכַּמְתִּי, וְהֵם הִקְלִיטוּ אֶת דְּבָרַי. אִם אוֹרְלִי תִּהְיֶה מְעֻנְיֶנֶת, אַשְׁאִיל לָהּ אֶת הַקַּלֶּטֶת."

כַּעֲבֹר כַּמָּה יָמִים קִבְּלָה אוֹרְלִי אֶת הַקַּלֶּטֶת, וּבָהּ קוֹרוֹתֶיהָ שֶׁל צִיפְּקָה בִּימֵי הַשּׁוֹאָה.

אוֹרְלִי הִקְשִׁיבָה לַקַּלֶּטֶת מְרֻתֶּקֶת. לְאַחַר מִכֵּן לָקְחָה אֶת הַמַּחְבֶּרֶת, שֶׁבָּהּ כָּתְבָה אֶת הָעֲבוֹדָה לְבֵית־הַסֵּפֶר, וְסִכְּמָה לְעַצְמָהּ אֶת קוֹרוֹתֶיהָ שֶׁל צִיפְּקָה.

פֶּרֶק רְבִיעִי

מִתּוֹךְ הַקְּלֶטֶת

וְאֵלֶּה קוֹרוֹתֶיהָ שֶׁל צִיפְּקָה:

כְּשֶׁהַגֶּרְמָנִים הַנָּאצִים הִשְׁתַּלְּטוּ עַל הָעִיר שֶׁבָּהּ גָּרָה צִיפְּקָה עִם מִשְׁפַּחְתָּהּ, בָּרוּר הָיָה לַיְּהוּדִים שֶׁדִּינָם נִגְזַר: הֵם יִשָּׁלְחוּ אֶל מוֹתָם, אֶל גֵּיא הַהֲרִיגָה בְּפּוֹנַאר.

וּבְרִיחָה הָיְתָה בִּלְתִּי־אֶפְשָׁרִית.

הַקָּרְבָּנוֹת הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ הַיְלָדִים, וְצִיפְּקָה הָיְתָה אָז בַּת אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וָחֵצִי.

יוֹם־יוֹם עָרְכוּ הַגֶּרְמָנִים מָצוֹד אַחַר הַיְלָדִים שֶׁבָּרְחוּ וְנִסּוּ לְהִסְתַּתֵּר. לֹא עָבַר זְמַן רַב, וְהַיְלָדִים נִתְפְּסוּ. כִּמְעַט כֻּלָּם.

צִיפְּקָה וַאֲחוֹתָהּ הַצְּעִירָה מִמֶּנָּה, אֶסְתֵּרְקֶה, הָיוּ בֵּין הַיְלָדִים הַמְעַטִּים שֶׁעָלָה בְּיָדָם לַחְמֹק מִפְּנֵי הַגֶּרְמָנִים. גַּם הוֹרֵיהֶם שָׂרְדוּ עֲדַיִן. הֵם הָיוּ בֵּין כְּמֵאָה יְהוּדִים, שֶׁהַגֶּרְמָנִים הִשְׁאִירוּ כְּדֵי לְנַצְּלָם לַעֲבוֹדָה בְּבָתֵּי־חֲרֹשֶׁת וּבִמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים, שֶׁהָיוּ חִיּוּנִיִּים לָהֶם.

בִּקְצֵה הָעִיר, בְּבִנְיָן גָּדוֹל בֶּן אַרְבַּע קוֹמוֹת, רֻכְּזָה קְבוּצַת הַיְּהוּדִים, וּבֵינֵיהֶם צִיפְּקָה, הוֹרֶיהָ וַאֲחוֹתָהּ. הֵם שִׁעֲרוּ שֶׁהַגֶּרְמָנִים יַהַרְגוּ לְבַסּוֹף גַּם אוֹתָם, וְלָכֵן הֵכִינוּ לְעַצְמָם מִבְּעוֹד מוֹעֵד מְקוֹמוֹת מִסְתּוֹר לְהִתְחַבֵּא בָּהֶם: בְּפִנּוֹת הָאֲפֵלוֹת שֶׁל הַמַּרְתֵּף, בֵּין עֲרֵמוֹת

הַחֲפָצִים שֶׁבַּעֲלִיַּת־הַגַּג וּבִמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים.

מְקוֹם מַחֲבוֹא נוֹסָף הָיָה בַּבִּנְיָן שֶׁבּוֹ רֶכְזוֹ, בַּקּוֹמָה הָרְבִיעִית, בְּחֶדֶר שֶׁבְּאֶחָד מִקִּירוֹתָיו הָיְתָה דֶּלֶת קְטַנָּה שֶׁהוֹבִילָה לְחֶדֶר נוֹסָף. אֶת הַדֶּלֶת הַזּוֹ עָקְרוּ מִמְּקוֹמָהּ, וְחָסְמוּ אֶת הַפֶּתַח בְּתַנּוּר חִמּוּם גָּדוֹל. אִישׁ לֹא יָכוֹל הָיָה לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ, שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי הַתַּנּוּר יֵשׁ חֶדֶר. הַתַּנּוּר לֹא שִׁמֵּשׁ לְחִמּוּם, אֶלָּא לְהַסְוָאָה בִּלְבַד. מִבַּעַד לַפֶּתַח הַגָּדוֹל שֶׁהָיָה בְּתַחְתִּיתוֹ זָחֲלוּ לְתוֹךְ הַחֶדֶר הַהוּא וּמִמֶּנּוּ, וְקִוּוּ שֶׁהַגֶּרְמָנִים לֹא יַעֲלוּ עַל עִקְבוֹתֵיהֶם.

אֲבָל הָאֵרוּעִים בִּשְּׂרוּ רָעוֹת. בְּאַחַד הַיָּמִים תָּפְסוּ הַגֶּרְמָנִים גְּבָרִים יְהוּדִים וְהוֹבִילוּ אוֹתָם לִקְצֵה הָעִיר, שָׁם צִוּוּ עֲלֵיהֶם לַחְפֹּר בּוֹר עָמֹק. לְשֵׁם מָה נֶחְפַּר הַבּוֹר – לֹא יָדְעוּ, אַךְ לִבָּם נִחֵשׁ אֶת הַנּוֹרָא בְּיוֹתֵר.

הַיְּהוּדִים, כָּאָמוּר, חָיוּ בְּפַחַד מַתְמִיד. יוֹם אֶחָד, כְּשֶׁפָּשְׁטָה שְׁמוּעָה שֶׁהַגֶּרְמָנִים עוֹמְדִים לַעֲרֹךְ מָצוֹד וְלִלְכֹּד אֶת הַיְּהוּדִים הַמְעַטִּים שֶׁנּוֹתְרוּ עֲדַיִן, נִמְלְטוּ כֻּלָּם אֶל מְקוֹמוֹת הַמִּסְתּוֹר. צִיפְּקָה, הוֹרֶיהָ וַאֲחוֹתָהּ הַקְּטַנָּה אֶסְתֵּרְקֶה זָחֲלוּ לְתוֹךְ הַחֶדֶר שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי הַתַּנּוּר, שֶׁהָיָה הַמַּחֲבוֹא שֶׁלָּהֶם וְשֶׁל יְהוּדִים נוֹסָפִים.

הַמַּצָּב בַּחֶדֶר הַהוּא הָיָה קָשֶׁה מִנְּשׂא. קָטָן הָיָה מֵהָכִיל מִסְפָּר רַב כָּל־כָּךְ שֶׁל אֲנָשִׁים. צְפוּפִים הָיוּ כְּגוּשׁ אֶחָד, בְּלִי יְכֹלֶת לָזוּז. מַיִם כִּמְעַט לֹא הָיוּ לָהֶם. הָאֲוִיר בַּחֶדֶר הָיָה דָּחוּס, קָשֶׁה הָיָה לִנְשֹׁם.

גַּם שֵׁרוּתִים לֹא הָיוּ בַּחֶדֶר הַהוּא.

צִיפְּקָה הִתְקַשְּׁתָה לְסַפֵּר עַל הַמַּצָּב הַבִּלְתִּי־אֱנוֹשִׁי שֶׁבּוֹ חָיוּ בְּמֶשֶׁךְ יָמִים. זֶה הָיָה סִיּוּט. כָּל חַיֶּיהָ מְנַסָּה הִיא לִשְׁכֹּחַ אֶת כָּל שֶׁקָּשׁוּר בְּאוֹתוֹ חֶדֶר.

שָׁעוֹת עָמְדָה שָׁם, לְחוּצָה אֶל הַקִּיר, לְיַד הַחַלּוֹן, וְהִבִּיטָה הַחוּצָה. לְפֶתַע הִבְחִינָה בְּפֶתַח קָטָן בַּגָּדֵר. עֵינֶיהָ נִצְמְדוּ לַפֶּתַח הַהוּא, וְהִיא לֹא יָכְלָה לִגְרֹעַ אֶת מַבָּטָהּ מִמֶּנּוּ. הִיא תִּזְחַל בַּעֲדוֹ וּמִשָּׁם תִּבְרַח, אָמְרָה בְּלִבָּהּ, וְתָכְנִיּוֹת בְּרִיחָה בִּלְתִּי־אֶפְשָׁרִיּוֹת הִתְרוֹצְצוּ בְּרֹאשָׁהּ.

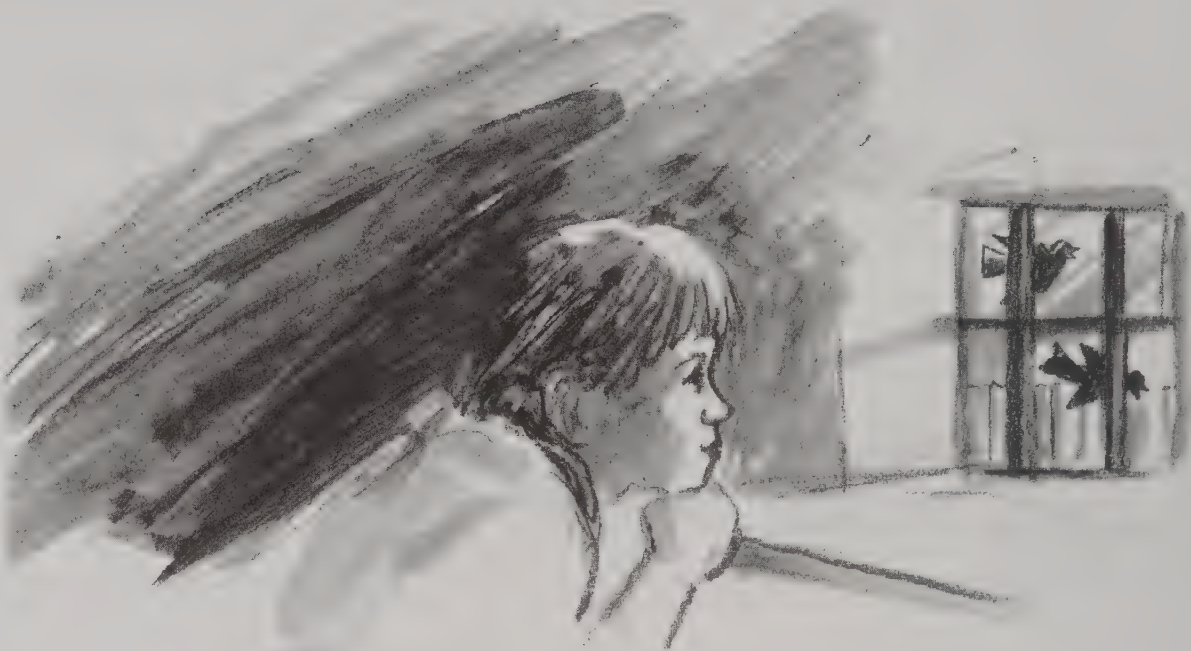
אֲבָל הַחֲלוֹמוֹת הַלָּלוּ עַל בְּרִיחָה גַּם יִסְּרוּ אוֹתָהּ. מַה יִּהְיֶה עַל הוֹרֶיהָ? וְעַל אֲחוֹתָהּ אֶסְתֶּרְקֶה? אֵיךְ תּוּכַל לַעֲזֹר לָהֶם, אִם תִּבְרַח? וְאֵיךְ תִּמְצָא אוֹתָם אַחַר־כָּךְ? וְאֵיךְ תֵּדַע מַה קָּרָה לָהֶם?

אֲבָל כָּל זֶה הָיָה רַק בְּרֹאשָׁהּ. לֹא הָיוּ שׁוּם סִכּוּיִים לִבְרֹחַ. הַבִּנְיָן שֶׁבּוֹ הִסְתַּתְּרוּ הָיָה שָׁמוּר הֵיטֵב בִּידֵי הַגֶּרְמָנִים.

אַף־עַל־פִּי־כֵן הִמְשִׁיכָה לְהַבִּיט אֶל אוֹתוֹ פֶּתַח בַּגָּדֵר. לְפֶתַע נָחֲתוּ שָׁם צִפּוֹרִים. כַּמָּה רָצְתָה לִשְׁמֹעַ אֶת הַצִּפְצוּף שֶׁלָּהֶן! אֲבָל מְסֻכָּן הָיָה לִפְתֹּחַ אֶת הַחַלּוֹן. הִיא יָדְעָה שֶׁלְּמַטָּה מִסְתּוֹבְבִים חַיָּלִים גֶּרְמָנִים שֶׁיְּכוֹלִים לְגַלּוֹת אוֹתָם.

כִּמְכֻשֶּׁפֶת עָמְדָה לְיַד הַחַלּוֹן, וְלֹא יָכְלָה לִגְרֹעַ אֶת עֵינֶיהָ מֵהַצִּפּוֹרִים. הֵן שָׁבוּ אֶת מַבָּטָהּ. אֵיךְ שֶׁהֵן הִתְעוֹפְפוּ לָהֶן שָׁם! חָפְשִׁיּוֹת! מִתַּחַת לַפֶּתַח וּמִסְּבִיבוֹ! כְּאִלּוּ אֵין כְּלָל גֶּרְמָנִים בָּעוֹלָם! כַּמָּה קִנְּאָה בָּהֶן! כָּל־כָּךְ רָצְתָה לִהְיוֹת בִּמְקוֹמָן לְיַד הַפֶּתַח הַהוּא. פֶּתַח הַהַצָּלָה, שֶׁדַּרְכּוֹ קִוְּתָה לְהִמָּלֵט.

צִיפְּקָה לֹא זָכְרָה כַּמָּה יָמִים עָבְרוּ עֲלֵיהֶם בְּחֶדֶר הַמַּחֲבוֹא, עַד שֶׁמִּבַּחוּץ נִתְּכוּ אֲבָנִים עַל הַחַלּוֹן, וְהַשִּׁמְשׁוֹת הִתְנַפְּצוּ. שִׁבְרֵי הַזְּכוּכִית פָּגְעוּ גַּם בְּצִיפְּקָה, שֶׁעָמְדָה בְּקִרְבַת הַחַלּוֹן, וְהִיא נִרְתְּעָה בְּבֶהָלָה. מִיָּד נִשְׁמְעוּ דְּפִיקוֹת חֲזָקוֹת בַּתִּקְרָה שֶׁמֵּעֲלֵיהֶם. רַחַשׁ שֶׁל פַּחַד שָׁטַף אֶת הַחֶדֶר: הַגֶּרְמָנִים גִּלּוּ אֶת מְקוֹם הַמַּחֲבוֹא!

עַד מְהֵרָה נִשְׁמְעוּ צַעֲקוֹת הַגֶּרְמָנִים, שֶׁגִּלּוּ אֶת הַכְּנִיסָה הַמְּסֻוֶּית, עָקְרוּ אֶת הַתַּנּוּר מִמְּקוֹמוֹ וּפָתְחוּ בִּצְעָקוֹת מְאַיְּמוֹת:

"הַחוּצָה! מִיָּד! הַחוּצָה!"

תְּשׁוּשִׁים מִצָּמָא וּמֵהָאֲוִיר הַמַּחֲנִיק הַחֵלּוּ יוֹצְאִים. לָרוּץ, כְּפִי שֶׁצִּוּוּ עֲלֵיהֶם הַגֶּרְמָנִים, לֹא יָכְלוּ, אוּלָם קַתּוֹת הָרוֹבִים שֶׁנָּחֲתוּ עַל אֵלֶּה שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מֵאָחוֹר, וְהַיְּרִיּוֹת שֶׁנּוֹרוּ עַל אֵלֶּה שֶׁכָּשְׁלוּ, לֹא הוֹתִירוּ מָקוֹם לְסָפֵק: מִי שֶׁיִּתְמַהְמֵהַּ - יִיָּרֶה בַּמָּקוֹם.

כְּשֶׁהִגִּיעוּ צִיפְּקָה, אֲחוֹתָהּ וְהוֹרֵיהֶן לֶחָצֵר, הֵם קִוּוּ שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלְשֶׁהִי יוּכְלוּ לְהִמָּלֵט. אוּלָם הַגֶּרְמָנִים כִּתְּרוּ אֶת כֻּלָּם, וְעִם נֶשֶׁק שָׁלוּף, מוּכָנִים לִירוֹת בְּכָל מִי שֶׁיָּעֵז לִבְרֹחַ, סָגְרוּ עַל קָרְבְּנוֹתֵיהֶם הַיְּהוּדִים.

זֶה הָיָה מַרְאֶה מְזַעְזֵעַ. כֻּלָּם נִלְחֲצוּ זֶה לָזֶה וְזֶה מֵאֲחוֹרֵי זֶה, כְּשֶׁהָרוֹצְחִים הַגֶּרְמָנִים מַכִּים בָּהֶם מִכָּל צַד וּמְגָרְשִׁים אוֹתָם לְעֵבֶר הַמָּקוֹם הַהוּא, לְעֵבֶר הַבּוֹר שֶׁחָפְרוּ הַיְּהוּדִים. בּוֹר־הַמָּוֶת.

צִיפְּקָה רָאֲתָה שֶׁהִיא נִדְחֶפֶת לְעֵבֶר הַבּוֹר. צְרוֹר יְרִיּוֹת נִשְׁמַע, וְאַחֲרָיו שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי. שְׁרִיקוֹת הַכַּדּוּרִים חָלְפוּ מֵעַל לְרֹאשָׁהּ וּלְיַד אָזְנֶיהָ, וְעֵינֶיהָ נֶעֶצְמוּ מִפַּחַד. כְּשֶׁפָּקְחָה אוֹתָן, לֹא רָאֲתָה עוֹד אֶת אָבִיהָ, אֶת אִמָּהּ וְאֶת אֲחוֹתָהּ.

צְרוֹרוֹת נוֹסָפִים נוֹרוּ. בָּזֶה אַחַר זֶה נָפְלוּ הַיְּרוּיִים לְתוֹךְ הַבּוֹר, וְזַעֲקוֹת שֶׁבֶר קוֹרְעוֹת לֵב בָּקְעוּ מִפִּי אֵלֶּה שֶׁלֹּא מֵתוּ מִיָּד.

בְּאוֹתוֹ רֶגַע נִפְגַּע מִישֶׁהוּ לְיַד צִיפְּקָה, וּכְשֶׁנָּפַל, גָּרַר אוֹתָהּ אִתּוֹ לְתוֹךְ הַבּוֹר. צִיפְּקָה חָשָׁה מַשֶּׁהוּ רַךְ תַּחְתֶּיהָ. לֹא עַל הָאֲדָמָה נָפְלָה. מְטַר יְרִיּוֹת נוֹסָף נִשְׁמַע, וְאַחֲרָיו עוֹד אֶחָד. וְעוֹד. וְשׁוּב. עַד שֶׁנִּשְׁמְעוּ רַק יְרִיּוֹת בּוֹדְדוֹת.

אַחַר־כָּךְ הִשְׂתָּרְרָה דְּמָמַת מָוֶת.

וּבְתוֹךְ הַדְּמָמָה הָאֵימְתָנִית הַזֹּאת חָשָׁה צִיפְּקָה שֶׁהִיא נוֹשֶׁמֶת. הַאִם הִיא חַיָּה? יִתָּכֵן. לוּלֵא חַיָּה, כֵּיצַד יָכְלָה לָחוּשׁ בַּדְּמָעוֹת שֶׁזָּלְגוּ מֵעֵינֶיהָ בְּלִי הֶרֶף?

צִיפְּקָה נוֹתְרָה בַּחַיִּים

כְּנֶצַח הָיוּ לָהּ אוֹתָן הַשָּׁעוֹת בְּתוֹךְ הַבּוֹר. הַאִם שָׁמְעָה אֲנָחוֹת? אוֹ אוּלַי נִדְמֶה הָיָה לָהּ? כִּמְעַט בְּלִי קוֹל חָזְרָה וְקָרְאָה לְאִמָּהּ, לְאָבִיהָ וְלַאֲחוֹתָהּ. לָחֲשָׁה אֶת שְׁמוֹתֵיהֶם. בָּזֶה אַחַר זֶה. וְשׁוּב. וּמֵחָדָשׁ. אוּלָם רַק שֶׁקֶט אֵימְתָנִי עָנָה לִקְרִיאוֹתֶיהָ הַמְּהֻסּוֹת. הַאִם תְּנַסֶּה לִזְחֹל הַחוּצָה מִתּוֹךְ הַבּוֹר? עֲדַיִן לֹא. הַגֶּרְמָנִים יִרְאוּ אוֹתָהּ וְיִירוּ בָּהּ. הִיא תְּחַכֶּה.

הַזְּמַן חָלַף. דַּקּוֹת? אוֹ שָׁעוֹת? צִיפְּקָה לֹא יָדְעָה. הַשֶּׁקֶט סְבִיבָהּ הֶחֱרִיד אוֹתָהּ. הִיא חָשָׁה שֶׁהִיא חַיֶּבֶת לָצֵאת מִתּוֹךְ הַבּוֹר מִיָּד. אַף אִם תִּיָּרֶה. וְאוּלַי הִסְתַּלְּקוּ כְּבָר הַגֶּרְמָנִים?

כְּשֶׁלֹּא יָכְלָה לָשֵׂאת עוֹד אֶת שְׁכִיבָתָהּ בַּמָּקוֹם הַהוּא, יָצְאָה מִתּוֹךְ הַבּוֹר בִּזְחִילָה, וְנִשְׁאֲרָה שְׁכוּבָה עַל הָאֲדָמָה. הִיא חָשְׁשָׁה לְהִזְדַּקֵּף, רַק עֵינֶיהָ תָּרוּ סְבִיבָהּ. כְּשֶׁלֹּא רָאֲתָה גֶּרְמָנִים, קָמָה וּפָרְצָה בְּרִיצָה לְעֵבֶר הַפֶּתַח בַּגָּדֵר – אוֹתוֹ פֶּתַח, שֶׁפְּעָמִים כֹּה רַבּוֹת תִּכְנְנָה לְהִמָּלֵט דַּרְכּוֹ.

וְאָז שָׁמְעָה יְרִיָּה, וְאַחֲרֶיהָ יְרִיּוֹת נוֹסָפוֹת.

מִתְעַלֶּמֶת מֵהַיְּרִיּוֹת, רָצָה צִיפְּקָה בִּמְהִירוּת, כְּכָל שֶׁיָּכְלָה, וּכְשֶׁהִגִּיעָה לַפֶּתַח שֶׁבַּגָּדֵר, הִשְׁתַּחֲלָה דַּרְכּוֹ וּפָרְצָה בְּרִיצָה מְטֹרֶפֶת, עַד שֶׁהִגִּיעָה לְבָתֶּיהָ שֶׁל שְׁכוּנָה אַחַת. כָּאן תּוּכַל לִמְצֹא מִסְתּוֹר מִפְּנֵי הַיְּרִיּוֹת, חָשְׁבָה. לְהֶרֶף־עַיִן הֵצִיצָה לַכִּוּוּן שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאוּ הַיְּרִיּוֹת – וּזְעָקָה נִמְלְטָה מִפִּיהָ, כְּשֶׁרָאֲתָה חַיָּל גֶּרְמָנִי רָץ בְּעִקְבוֹתֶיהָ.

הִיא הִגְבִּירָה אֶת רִיצָתָהּ, עַד שֶׁבַּאֲפִיסַת כֹּחוֹת פָּרְצָה לְתוֹךְ הֶחָצֵר הָרִאשׁוֹנָה. גָּדֵר גְּבוֹהָה הִסְתִּירָה אוֹתָהּ מֵעֵין הַגֶּרְמָנִי שֶׁרָדַף אַחֲרֶיהָ, וְהַיְּרִיּוֹת נִפְסְקוּ. הַאִם יִרְדֹּף אַחֲרֶיהָ הַגֶּרְמָנִי גַּם לֶחָצֵר? לְאָן תִּבְרַח? הִיא הִבִּיטָה סְבִיבָהּ, וּבְלִי הִסּוּס טִפְּסָה מֵעַל לְגֶדֶר תַּיִל דּוֹקְרָנִי שֶׁהִקִּיפָה אֶת הֶחָצֵר מִבִּפְנִים. שְׂרוּטָה בְּכָל חֶלְקֵי גּוּפָהּ נָפְלָה לְתוֹךְ שְׂדֵה תַּפּוּחֵי־אֲדָמָה, שֶׁצִּמְחִיָּתוֹ הַגְּבוֹהָה כִּסְּתָה אוֹתָהּ לַחֲלוּטִין.

בַּשֶּׁקֶט שֶׁהָיָה סְבִיבָהּ הִתְנַשְּׁמָה צִיפְּקָה וְהִתְנַשְּׁפָה לְאַחַר הָרִיצָה, שֶׁכִּלְּתָה אֶת כֹּחוֹתֶיהָ. זֶהוּ, קִוְּתָה. עַכְשָׁו לֹא יִמְצְאוּ אוֹתָהּ.

אוּלָם לְפֶתַע שָׁמְעָה בֶּחָצֵר צְעָדִים, וְרַעַד חָלַף בָּהּ: הַגֶּרְמָנִי גִּלָּה אוֹתָהּ!

הִיא שָׁמְעָה צַעֲדֵי מַגָּפַיִם כְּבֵדִים מִתְרוֹצְצִים בֶּחָצֵר. אַחַר־כָּךְ שָׁמְעָה דֶּלֶת בַּיִת נִפְתַּחַת וְדִבּוּרִים. לְבַסּוֹף שָׁמְעָה אֶת צַעֲדֵי הַמַּגָּפַיִם הַכְּבֵדִים הוֹלְכִים וּמִתְרַחֲקִים.

הִיא לֹא נִרְגְּעָה. עֲדַיִן חָשְׁשָׁה שֶׁהַגֶּרְמָנִי יַחֲזֹר עִם כְּלָבִים, וְאֵלֶּה יְגַלּוּ אוֹתָהּ וִיקָרְעוּ אוֹתָהּ לִגְזָרִים.

אֲבָל הָיָה שֶׁקֶט. שׁוּם נְבִיחַת כְּלָבִים לֹא נִשְׁמְעָה. הִיא שָׁכְבָה בְּתוֹךְ הַיֶּרֶק בְּלִי לָזוּז — עַל־אַף הַסֵּבֶל שֶׁהֵסֵבּוּ לָהּ הַשְּׂרִיטוֹת הַמְדַמְּמוֹת. כָּל רַחַשׁ הִקְפִּיצָהּ.

וְהַשֶּׁקֶט לֹא הוּפַר. חֲשָׁשׁוֹתֶיהָ הָיוּ לַשָּׁוְא: הַגֶּרְמָנִי לֹא חָזַר עוֹד.

כְּשֶׁצִּיפְּקָה קָמָה לְבַסּוֹף מִתּוֹךְ הַיֶּרֶק, הֵחֵל כְּבָר לְהַחְשִׁיךְ מִסָּבִיב. עֲיֵפָה הָיְתָה, צְמֵאָה וּרְעֵבָה. הִיא דָּפְקָה בְּהִסּוּס עַל דֶּלֶת אַחַד הַבָּתִּים, חוֹשֶׁשֶׁת שֶׁיְּזַהוּ אוֹתָהּ כִּיהוּדִיָּה וְיַסְגִּירוּהָ לַגֶּרְמָנִים. הַדֶּלֶת נִפְתְּחָה. אִשָּׁה יָצְאָה מִתּוֹךְ הַבַּיִת, וּכְשֶׁרָאֲתָה אֶת צִיפְּקָה, סָפְקָה כַּפֶּיהָ:

"אַתְּ... אַתְּ... יְהוּדִיָּה? אַתְּ... בָּאת מִשָּׁם?" הָאִשָּׁה רָמְזָה לַכִּוּוּן, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִשְׁמְעוּ בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם יְרִיּוֹת, כִּוּוּן בּוֹר־הַמָּוֶת.

חֲזוּתָהּ שֶׁל צִיפְּקָה אָמְרָה הַכֹּל.

הָאִשָּׁה הַמְּזֻעְזַעַת הִכְנִיסָה אוֹתָהּ אֶל בֵּיתָהּ, טִפְּלָה בִּפְצָעֶיהָ וְהִגִּישָׁה לָהּ חָלָב וְלֶחֶם. גַּם מִטְפַּחַת צֶמֶר חַמָּה נָתְנָה לָהּ בְּמַתָּנָה. אוּלָם לְהַשְׁאִיר אוֹתָהּ בְּבֵיתָהּ לֹא יָכְלָה. "אִם הַגֶּרְמָנִים יִמְצְאוּ אוֹתָךְ כָּאן, הֵם יַהַרְגוּ אֶת כָּל הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁלִּי," הִצְטַדְּקָה, "וְתִזָּהֲרִי מְאֹד כְּשֶׁתֵּצְאִי מִפֹּה, שֶׁלֹּא יִרְאוּ אוֹתָךְ הַשְּׁכֵנִים."

כְּשֶׁצִיפְּקָה יָצְאָה מֵהַבַּיִת, לִוּוּ אוֹתָהּ עֵינֵי הָאִשָּׁה בְּמַבָּט מָלֵא צַעַר.

בַּחוּץ הָלַם בָּהּ הַקֹּר, וְהִיא הִתְעַטְּפָה בַּמִּטְפַּחַת הַחַמָּה שֶׁקִּבְּלָה. חֹשֶׁךְ סָמִיךְ סָגַר עָלֶיהָ, כְּאִלּוּ עָמַד לְפָנֶיהָ קִיר שָׁחֹר, וּמֵעָלֶיהָ בַּשָּׁמַיִם לֹא נִרְאָה וְלוּ כּוֹכָב אֶחָד. לְאָן תֵּלֵךְ בַּלַּיְלָה, בַּחֹשֶׁךְ, לְבַדָּהּ? אֵיפֹה תִּישַׁן?

צִיפְּקָה הִכִּירָה אֶת הָעִיר וְיָדְעָה, שֶׁבְּמֶרְחָק לֹא רַב יֵשׁ בֵּית־קְבָרוֹת יָשָׁן שֶׁל לֹא־יְהוּדִים. שָׁמָּה תֵּלֵךְ. שָׁם לֹא יִמְצְאוּ אוֹתָהּ.

צְמַרְמֹרֶת חָלְפָה בְּגוּפָהּ כְּשֶׁפָּסְעָה בַּחֲשֵׁכָה בֵּין הַקְּבָרִים. הִיא הִתְיַשְּׁבָה עַל הָאֲדָמָה, רָחוֹק כְּכָל שֶׁיָּכְלָה מֵהַקְּבָרִים, וְהֶחְלִיטָה לֹא לַחְשֹׁב. רַק לִישֹׁן. לַעֲצֹם עֵינַיִם. וְלֹא לַחְשֹׁב דָּבָר. רַק לִישֹׁן. לִישֹׁן.

אוּלָם בָּרֶגַע שֶׁעָצְמָה אֶת עֵינֶיהָ, רָאֲתָה לְמוּלָהּ אֶת הוֹרֶיהָ. לִבָּהּ קָפָא בְּתוֹכָהּ, כְּשֶׁנִּזְכְּרָה כֵּיצַד נֶעֶלְמוּ הוֹרֶיהָ וַאֲחוֹתָהּ. הֵיכָן הֵם עַכְשָׁו, אָבִיהָ וְאִמָּהּ? וְהֵיכָן אֲחוֹתָהּ אֶסְתֵּרְקֶה?

הַכְּאֵב וְהַגַּעְגּוּעִים קָרְעוּ אֶת לִבָּהּ וְעִנּוּ אוֹתָהּ, עַד שֶׁלֹּא יָכְלָה לִסְבֹּל עוֹד, וְהֶחְלִיטָה: אָסוּר לָהּ לִזְכֹּר אֶת הַדְּבָרִים שֶׁקָּרוּ שָׁם... אָסוּר... עַכְשָׁו אָסוּר... לֹא עַכְשָׁו... לֹא עַכְשָׁו...

הַדְּמָעוֹת, שֶׁפָּרְצוּ מֵעֵינֶיהָ, שָׁטְפוּ אֶת פָּנֶיהָ, וּבְלִבָּהּ הִתְחַנְּנָה: "אִמָּא, בּוֹאִי... אִמָּא... אַל תַּשְׁאִירִי אוֹתִי לְבַדִּי בַּמָּקוֹם הַנּוֹרָא הַזֶּה..."

שְׁנֵי לֵילוֹת וּשְׁלֹשָׁה יָמִים הִסְתַּתְּרָה צִיפְּקָה בְּבֵית־הַקְּבָרוֹת. הִיא מָצְאָה מַיִם, אוּלָם אֹכֶל כִּמְעַט וְלֹא בָּא אֶל פִּיהָ.

בֹּקֶר אֶחָד הֶחֱרִיד אוֹתָהּ רַעַשׁ הַפְגָּזוֹת מִכִּוּוּן הָעִיר. מְבֹהֶלֶת הִבִּיטָה סְבִיבָהּ, וּכְשֶׁקָּמָה עַל רַגְלֶיהָ, רָאֲתָה זֶרֶם שֶׁל אֲנָשִׁים בּוֹרֵחַ מִכִּוּוּן הָעִיר הַמֻּפְגֶּזֶת לְעֵבֶר הַיַּעַר, שֶׁהִשְׂתָּרֵעַ בְּמֶרְחַק־מָה מִבֵּית־הַקְּבָרוֹת שֶׁבּוֹ הָיְתָה. כְּשֶׁרָאֲתָה אֶת הֲמוֹנֵי הָאֲנָשִׁים מִתְקָרְבִים, חָשְׁשָׁה מֵהֶם תְּחִלָּה, אוּלָם הַהַפְגָּזוֹת הִפְחִידוּ אוֹתָהּ יוֹתֵר, וְהִיא רָצָה לְעֵבֶר הָאֲנָשִׁים וְנִבְלְעָה בֵּינֵיהֶם, כְּאִלּוּ הָיְתָה אַחַת מֵהֶם.

לְפֶתַע אָחַז בָּהּ מִישֶׁהוּ.

"זוֹ אַתְּ?! אוֹי וַאֲבוֹי! אֲנִי לֹא מַאֲמִינָה לְעֵינַי... חָשַׁבְנוּ שֶׁאִישׁ לֹא יָצָא מִשָּׁם חַי... אֵיךְ... מַה... מַה קָּרָה לְ..." הֵחֵלָּה הָאִשָּׁה לְגַמְגֵּם וְהִבִּיטָה סְבִיבָהּ, חוֹשֶׁשֶׁת שֶׁהַסּוֹבְבִים אוֹתָהּ יַרְגִּישׁוּ בַּנַּעֲרָה הַיְּהוּדִיָּה. מְזֻעְזַעַת לְמַרְאֵה צִיפְּקָה הַתְּשׁוּשָׁה אָחֲזָה בְּיָדָהּ, וְתוֹךְ כְּדֵי רִיצָה לָחֲצָה אוֹתָהּ אֵלֶיהָ.

"וְאֵיפֹה אַבָּא וְאִמָּא שֶׁלָּךְ? וַאֲחוֹתֵךְ?" שָׁאֲלָה הָאִשָּׁה הַלֹּא־יְהוּדִיָּה. הִיא וּמִשְׁפַּחְתָּהּ הָיוּ שְׁכֵנִים טוֹבִים שֶׁל מִשְׁפַּחְתָּהּ שֶׁל צִיפְּקָה, וּמִבְּלִי לְחַכּוֹת לִתְשׁוּבָה הִסְבִּירָה: "אֲנַחְנוּ בּוֹרְחִים מִפְּנֵי הַהַפְגָּזָה עַל הָעִיר. יֵשׁ שָׁם הֶרֶס נוֹרָא. שָׁמַעְתִּי שֶׁהַגֶּרְמָנִים הוּבְסוּ, וְאוֹמְרִים שֶׁהַמִּלְחָמָה תִּסְתַּיֵּם בְּקָרוֹב," עוֹדְדָה אוֹתָהּ הָאִשָּׁה.

הַהַפְגָּזוֹת עַל הָעִיר הִתְחַדְּשׁוּ וְהִרְעִידוּ אֶת הָאֲדָמָה מִתַּחְתֵּיהֶם; אוּלָם חֲבוּקָה בִּזְרוֹעוֹת אִשָּׁה זוֹ, שֶׁעוֹדְדָה אוֹתָהּ וְלָקְחָה אוֹתָהּ תַּחַת חָסוּתָהּ, חָשָׁה צִיפְּקָה הֲקַלָּה.

וְאָכֵן, לְאַחַר שָׁעוֹת שֶׁל לְחִימָה וְהַפְגָּזוֹת הֵבִיסוּ הָרוּסִים אֶת הַגֶּרְמָנִים, וְשִׁחְרְרוּ אֶת הָעִיר.

הַקָּשֶׁה מִכֹּל עָבַר עַל צִיפְּקָה כַּעֲשָׂרָה יָמִים לְאַחַר תֹּם הַמִּלְחָמָה.

כְּשֶׁחָזְרוּ יְהוּדֵי הָעִיר שֶׁשָּׂרְדוּ, הֵם פָּתְחוּ אֶת בּוֹר־הַמָּוֶת, וְצִיפְּקָה נִקְרְאָה לְזַהוֹת אֶת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ. אֲחוֹתָהּ לֹא נִמְצְאָה בֵּין הַגְּוִיּוֹת. רַק אֶת אָבִיהָ וְאִמָּהּ זִהֲתָה.

מַה שֶּׁעָבַר עָלֶיהָ אָז מֻנָּח בְּלִבָּהּ עַד הַיּוֹם כְּאֶבֶן כְּבֵדָה.

אֶת אֲחוֹתָהּ לֹא עָלָה בְּיָדֶיהָ לִמְצֹא. לְאָן נֶעֶלְמָה? הֲיִתָּכֵן שֶׁגַּם הִיא נִצְּלָה מִתּוֹךְ בּוֹר־הַמָּוֶת? בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים חִפְּשָׂה אַחֲרֶיהָ בְּכָל מִינֵי דְּרָכִים. כָּתְבָה גַּם לַצְּלָב הָאָדֹם הַבֵּין־לְאֻמִּי, שֶׁאֲנָשָׁיו מֵטִיבִים לְאַתֵּר בְּנֵי־אָדָם כִּמְעַט בְּכָל מָקוֹם עַל־פְּנֵי כַּדּוּר־הָאָרֶץ. אוּלָם אֲחוֹתָהּ, אֶסְתֵּרְקֶה, לֹא נִמְצְאָה.

עַד הַיּוֹם תּוֹהָה צִיפְּקָה אִם אֵין אֲחוֹתָהּ חַיָּה בְּמָקוֹם כָּלְשֶׁהוּ בָּעוֹלָם, וּמְקַוָּה שֶׁיּוֹם אֶחָד עוֹד תִּתְגַּלֶּה בְּאֶמְצָעוּת הַטֶּלֶוִיזְיָה אוֹ הָעִתּוֹן.

עַד כָּאן סִפּוּרָהּ שֶׁל צִיפְּקָה.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

תָּכְנִיּוֹת וּשְׂמָחוֹת

לְאַחַר שְׁמִיעַת הַקַּלֶּטֶת לֹא יָכְלָה אוֹרְלִי לְהֵרָגַע: לָמָּה צִיפְּקָה לֹא מְסַפֶּרֶת אֶת מַה שֶּׁעוֹלְלוּ הַגֶּרְמָנִים? כָּל הָעוֹלָם חַיָּב לָדַעַת אֶת הָאֱמֶת עַל מַה שֶּׁקָּרָה!

אֵינְסְפוֹר שְׁאֵלוֹת עָלוּ בְּרֹאשָׁהּ, וְלֹא נָתְנוּ לָהּ מָנוֹחַ:

הַאִם יֵשׁ עוֹד נִצּוֹלֵי שׁוֹאָה, שֶׁהָאֵימָה שֶׁל אוֹתָם הַיָּמִים הִשְׁאִירָה בְּלִבָּם צַלָּקוֹת שֶׁלֹּא הִגְלִידוּ?

וְאִם יֵשׁ – הַאִם מִישֶׁהוּ דּוֹאֵג לְהָקֵל עַל סִבְלָם? לְהַנְעִים לָהֶם אֶת הַחַיִּים שֶׁעֲדַיִן נוֹתְרוּ לָהֶם?

וּמָה עִם הַגֶּרְמָנִים־הָרוֹצְחִים הָהֵם? הַאִם תָּפְסוּ אוֹתָם לְאַחַר הַמִּלְחָמָה? הַאִם הֶעֱנִישׁוּ אֶת כֻּלָּם?

הַאִם יִתָּכֵן שֶׁעֲדַיִן נִשְׁאֲרוּ בַּחַיִּים רוֹצְחִים נָאצִים, שֶׁמִּסְתַּתְּרִים וְחַיִּים אֶת חַיֵּיהֶם בְּשַׁלְוָה בִּמְקוֹמוֹת נִדָּחִים עַל־פְּנֵי כַּדּוּר־הָאָרֶץ?

רֹאשָׁהּ שֶׁל אוֹרְלִי עָמַד לְהִתְפּוֹצֵץ מֵרֹב שְׁאֵלוֹת, שֶׁלֹּא יָדְעָה אֶת הַתְּשׁוּבוֹת עֲלֵיהֶן.

לֹא יָדְעָה – אֲבָל הֶחְלִיטָה: הִיא תֵּדַע. הִיא תֵּלֵךְ לַסִּפְרִיּוֹת. וְתִשְׁאַל. וּתְרַאְיֵן אֲנָשִׁים. עַד שֶׁתְּקַבֵּל תְּשׁוּבוֹת. וְאוּלַי תְּגַלֶּה פַּעַם אֶת הָאֲשֵׁמִים בַּצַּלֶּקֶת הַנּוֹרָאָה עַל גַּבָּהּ שֶׁל סַבְתָּא?

הַצַּלֶּקֶת הַהִיא נֶחְרְתָה עָמֹק בְּלִבָּהּ שֶׁל אוֹרְלִי.
וְגַם קוֹרוֹתֶיהָ שֶׁל צִיפְּקָה.

יוֹם אֶחָד שָׁאֲלָה אוֹרְלִי בַּטֶּלֶפוֹן:
"סַבְתָּא, אֲנִי יְכוֹלָה לָבוֹא לְבַקֵּר אוֹתָךְ?"
סַבְתָּא שָׂמְחָה, כַּמּוּבָן, מְאֹד, וְאוֹרְלִי הִגִּיעָה לְבֵיתָהּ.
בְּעֵת הַבִּקּוּר גִּשְּׁשָׁה אוֹרְלִי : "אַתְּ יוֹדַעַת הַכֹּל עַל צִיפְּקָה?"
"אֲנִי יוֹדַעַת יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִיא סִפְּרָה בַּקַּלֶּטֶת. הִיא אָמְרָה לִי, שֶׁיֵּשׁ דְּבָרִים שֶׁלְּעוֹלָם לֹא תְּסַפֵּר לְאִישׁ. גַּם לֹא לִילָדֶיהָ," הֵשִׁיבָה סַבְתָּא.

"אַתְּ חוֹשֶׁבֶת שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מַשֶּׁהוּ, כְּדֵי שֶׁצִּיפְּקָה תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה?" תָּהֲתָה אוֹרְלִי בְּקוֹל רָם.

"לֹא נִרְאֶה לִי. קָשֶׁה לִי לְהַאֲמִין שֶׁזֶּה אֶפְשָׁרִי. אֲבָל אוּלַי בְּכָל זֹאת יֵשׁ דְּרָכִים, שֶׁבָּהֶן אֶפְשָׁר לְהָקֵל עַל הַזִּכְרוֹנוֹת. הִנֵּה, לְמָשָׁל, כְּמוֹ שֶׁאַתְּ מַמְתִּיקָה לִי תָּמִיד אֶת הַחַיִּים," חִיְּכָה סַבְתָּא.

אוֹרְלִי קָרְנָה מִשִּׂמְחָה, וְעָטְפָה אֶת סַבְתָּא בְּחִבּוּק חַם וּבִנְשִׁיקוֹת, שֶׁרִשּׁוּמָם נִכַּר בְּפָנֶיהָ הַמְּאֻשָּׁרִים שֶׁל סַבְתָּא.

בְּאַחַד הַיָּמִים בִּשְּׂרָה אוֹרְלִי לְסַבְתָּא: "שָׁמַעַתְּ שֶׁהַנֶּכֶד שֶׁל צִיפְּקָה מִתְחַתֵּן? אַבָּא וְאִמָּא סִפְּרוּ לִי. כָּל הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁלָּנוּ תִּהְיֶה שָׁם. נָכוֹן שֶׁגַּם אַתְּ תָּבוֹאִי? זֶה יִהְיֶה כֵּיף, אַתְּ תִּרְאִי!" אוֹרְלִי שָׂמְחָה לִקְרַאת הָאֵרוּעַ הַמְּרַגֵּשׁ.

הָיְתָה זוֹ חֲתֻנָּה מְלֵאַת שִׂמְחָה, עִם קְטַנִּים וּגְדוֹלִים שֶׁבֵּרְכוּ זֶה אֶת זֶה וּפִטְפְּטוּ, וּפֹה וְשָׁם הוֹשִׁיטוּ יָדָם לְמַשֶּׁהוּ טָעִים שֶׁהוּכַן עַל הַשֻּׁלְחָנוֹת. חֲתֻנָּה שְׂמֵחָה כָּזֹאת לֹא רָאֲתָה אוֹרְלִי מִיָּמֶיהָ. הַמַּנְגִּינוֹת

וְהָרִקּוּדִים הַנִּלְהָבִים הוֹסִיפוּ לָאֲוִירָה הַחֲגִיגִית.

פָּנֶיהָ שֶׁל סַבְתָּא קָרְנוּ מֵאֹשֶׁר כְּשֶׁאָמְרָה לְאוֹרְלִי: "כַּמָּה נִפְלָא שֶׁזָּכִינוּ לְהַגִּיעַ לַיּוֹם הַזֶּה!"

לְפֶתַע חָשָׁה אוֹרְלִי בְּמִין עַצְבוּת שֶׁיָּרְדָה עַל סַבְתָּא.

"אַתְּ מַרְגִּישָׁה בְּסֵדֶר?" דָּאֲגָה.

סַבְתָּא לֹא חָשָׁה בְּרַע, אוּלָם זֵכֶר מִשְׁפַּחְתָּהּ שֶׁנִּסְפְּתָה בַּשּׁוֹאָה עָלָה בָּהּ: הֵם לֹא זָכוּ לִרְאוֹת בְּאָשְׁרָהּ.

חַיֵּיהֶם נִקְטְעוּ.

גַּם בְּעֵינֶיהָ שֶׁל צִיפִּקָה חָלְפָה עֲנָנָה שֶׁהֵעִיבָה עַל שִׂמְחָתָהּ, וּמַבָּטָהּ גִּלָּה אֶת מַה שֶּׁהָיָה בְּתוֹכָהּ: לוּלֵא אוֹתָהּ אֶבֶן שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת בְּלִבָּהּ, וְלוּ הָיְתָה אֲחוֹתָהּ אֶסְתֵּרְקֶה לְיָדָהּ, הָיְתָה הַשִּׂמְחָה שְׁלֵמָה.

וּלְסִיּוּם עֲבוֹדָתָהּ בְּנוֹשֵׂא הַשּׁוֹאָה חִבְּרָה אוֹרְלִי אֶת הַשִּׁיר הַבָּא:

לֹא נִשְׁכַּח לְעוֹלָם אֶת אֵימֵי הַשּׁוֹאָה,
וְנִזְכֹּר אֶת כֻּלָּם, יֶלֶד, אִישׁ וְאִשָּׁה.
וְכָאן, בְּאַרְצֵנוּ, נִנְצֹר אֶת זִכְרָם,
וְעַל מוֹלַדְתֵּנוּ נִשְׁמֹר עַד עוֹלָם!

לְעוֹלָם לֹא אֶסְלַח לַגֶּרְמָנִים, שֶׁנָּהֲגוּ בָּנוּ כְּאִלּוּ אֲנַחְנוּ רְמָשִׂים מְאוּסִים שֶׁשּׁוֹחֲקִים מִתַּחַת לְסוּלְיַת הַנַּעַל.

אוֹרְלִי הִבִּיטָה בְּסַבְתָּא בִּפְלִיאָה: "זֶה מִשְׂחַק הַכַּדּוּרְסַל בְּגֶרְמַנְיָה! מִמָּתַי אַתְּ צוֹפָה בְּמִשְׂחֲקֵי סְפּוֹרְט?"

וְסַבְתָּא, אִישׁוֹנֵי עֵינֶיהָ הִתְרַחֲבוּ לְנֹכַח הַמַּרְאֶה בַּטֶּלֶוִיזְיָה:

"דֶּגֶל יִשְׂרָאֵל מִתְנוֹסֵס לְתִפְאֶרֶת בְּגֶרְמַנְיָה! מָגֵן־דָּוִד וּתְכֵלֶת וְלָבָן! כָּל־כָּךְ יָפֶה! חָפְשִׁי!"

אֲבָל אוֹשְׁוִיץ הִכָּה בָּהּ פִּתְאוֹם.

הַאֻמְנָם הַמַּרְאֶה הַזֶּה בַּטֶּלֶוִיזְיָה זוֹ מְצִיאוּת?

אָמְנָם כֵּן! דֶּגֶל כָּחֹל־לָבָן עִם מָגֵן־דָּוִד מִתְנוֹסֵס מֵעַל לְקָהָל גָּדוֹל וּמֵרִיעַ בְּעִיר גֶּרְמָנִית!

"לֹא אִכְפַּת הַקְּלִיעוֹת! אֲנַחְנוּ נִצַּחְנוּ אֶת הַגֶּרְמָנִים, וְעַם יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם!"

סַבְתָּא וְאוֹרְלִי הָיוּ שְׁקוּעוֹת בְּשִׂיחָה עַל הַשּׁוֹאָה, כְּשֶׁיָּנִיב הַקָּטָן הִפְתִּיעַ אוֹתָן בְּתַעֲלוּלָיו הַמְשַׁעַשְׁעִים, עַד שֶׁהַשְּׁתַּיִם פָּרְצוּ בִּצְחוֹק.

לְפֶתַע הִבִּיטָה אוֹרְלִי בְּסַבְתָּא כְּלֹא מַאֲמִינָה לְמַרְאֵה עֵינֶיהָ: סַבְתָּא - שֶׁזֶּה עַתָּה בָּכְתָה - צוֹחֶקֶת?!

סַבְתָּא הֵבִינָה אֶת תְּמִיהָתָהּ שֶׁל אוֹרְלִי וְהִסְבִּירָה:

"הַגֶּרְמָנִים הָיוּ בְּטוּחִים שֶׁיְּהוּדִי לֹא יִצְחַק עוֹד לְעוֹלָם! וּכְשֶׁאֲנַחְנוּ צוֹחֲקִים, אֲנַחְנוּ מְנַצְּחִים אוֹתָם מֵחָדָשׁ!"

הוצאת ספרים

דאנאקוד 390-1121